

Offentlig utfrågning om biologisk
mångfald i rinnande vatten och vattenkraft

ISSN 1653-0942
ISBN 978-91-86673-21-5
Riksdagstryckeriet, Stockholm, 2011

Förord

Riksdagens utskott arbetar med bl.a. uppföljning och utvärdering inom sina ansvarsområden. Inom miljö- och jordbruksutskottet bedrivs detta arbetet framför allt av en särskild uppföljnings- och utvärderingsgrupp där företrädare för samliga partier ingår. Gruppen lämnar förslag till utskottet om insatser och genomför de projekt som utskottet beslutar om.

I februari 2011 beslutade miljö- och jordbruksutskottet att följa upp statens insatser för biologisk mångfald i rinnande vatten i samband med vattenkraft, vattenreglering och dammar. Uppföljningen visar att vattenkraft påverkar den biologiska mångfalden i rinnande vatten negativt. Sedan länge har frågor om bl.a. fiskvägar och omprövningar av vattendomar diskuterats. Utskottets uppföljning visar att många problem kvarstår. Resultatet har publicerats i rapporten Biologisk mångfald i rinnande vatten och vattenkraft – En uppföljning (2011/12:RFR1).

Mot denna bakgrund anordnade utskottet en offentlig utfrågning om biologisk mångfald i rinnande vatten och vattenkraft tisdagen den 4 oktober 2011. Syftet med utfrågningen var att få bättre kunskap om möjligheterna att bevara och återskapa den biologiska mångfalden i samband med vattenkraft. Ett ytterligare syfte med utfrågningen var att sprida kunskap om resultatet av uppföljningen till berörda aktörer eftersom ansvaret för frågorna är fördelat på många händer inom såväl riksdagen som Regeringskansliet och myndigheter.

Utskottet anser att vad som framfördes under utfrågningen har ett allmänt intresse, och av denna anledning bör anteckningarna göras tillgängliga för en vidare krets. Därför publiceras här en utskrift från utfrågningen.

Stockholm i november 2011

Matilda Ernkrans
Ordförande i miljö- och jordbruksutskottet

Björn Gson Wessman
Kanslichef

Offentlig utfrågning om biologisk mångfald i rinnande vatten och vattenkraft

Tid: Tisdagen den 4 oktober 2011 kl. 11.00–14.00

Plats: Förstakammarsalen (ingång från Riksplan)

Syfte

Att utifrån miljö- och jordbruksutskottets uppföljning inhämta ytterligare kunskap om möjligheter att bevara och återskapa biologisk mångfald i samband med vattenkraft och säkerställa att berörda utskott får kunskap om resultatet. Civilutskottet och näringsutskottet är därför särskilt inbjudna till utfrågningen.

Moderator: Eva Krutmeijer Vetenskapsakademin

Program

- 11.00–11.05** *Inledning*
Matilda Ernkrans ordf. miljö- och jordbruksutskottet
- 11.05–11.20** *Presentation av miljö- och jordbruksutskottets uppföljningsrapport, Biologisk mångfald i rinnande vatten och vattenkraft*
Irene Oskarsson ordf. miljö- och jordbruksutskottets uppföljnings- och utvärderingsgrupp
- 11.20–11.35** *Presentation av Vattenkraftutredningens slutrapport, Vattenkraftens roll i ett hållbart energisystem*
Thomas Korsfeldt tidigare generaldirektör Energimyndigheten
- 11.35–12.00** *Aktörernas synpunkter*
Företrädare för kraftbolagen
Kjell Jansson vd Svensk Energi
Lars Rosén ordf. Svensk vattenkraftsförening
Företrädare för miljöorganisationerna
Christer Borg ordförande Älvräddarna
Stefan Nyström generalsekr. Sveriges Sportfiske- och Fiskevårdsförbund

12.00–12.30 **Kaffe och lunchsmörgås**

12.30–13.20 *Presentation av ansvariga myndigheter*

Hur kan vi lösa problemen? Vad kan vi åstadkomma inom nuvarande lagstiftning? Vad gör vi åt målkonflikter och samordningsbehov?

Eva Smith stf generaldirektör Naturvårdsverket

Claes Ljung generaldirektör Kammarkollegiet

Gustav Ebenå enhetschef Energimyndigheten

Åke Bengtsson vattenvårdsdirektör Vattenmyndigheten för Bottenhavets vattendistrikt

Björn Risinger generaldirektör Havs- och vattenmyndigheten

13.20–13.55 *Frågor från ledamöter*

13.55–14.00 *Avslutning*

Bengt-Anders Johansson, vice ordf. miljö- och jordbruksutskottet

Matilda Ernkrans: Varmt välkomna till dagens utfrågning om biologisk mångfald i rinnande vatten! Jag vill å miljö- och jordbruksutskottets vägnar hälsa er alla varmt välkomna. Jag heter Matilda Ernkrans och är ordförande för miljö- och jordbruksutskottet. Våra kolleger i civilutskottet och näringsutskottet är särskilt välkomna, eftersom frågor om biologisk mångfald i rinnande vatten berör flera utskott i riksdagen. Näringsutskottet har energifrågorna, och civilutskottet har vattenlagstiftningen. Vi i miljö- och jordbruksutskottet har fisket och allmän naturvård och miljövärd. Jag vill också varmt välkomna deltagare, åhörare och även tv-tittare. Det gäller inte minst er talare, som ska hjälpa oss att under dagen få ökad kunskap, så att vi kan fatta kloka beslut i dessa svåra frågor.

Utgångspunkten för utfrågningen är miljö- och jordbruksutskottets uppföljning, som syftar till att vi ska få ytterligare kunskaper om möjligheter att bevara och återskapa biologisk mångfald i samband med vattenkraft. Vattenkraften är en förnybar energikälla med låga utsläpp och liten klimatpåverkan. Vattenkraften är väldigt viktig för svensk elförsörjning. Men samtidigt vet vi att vattenkraften påverkar den biologiska mångfalden negativt. Vi vet också att riksdagens miljökvalitetsmål om levande sjöar och vattendrag inte har uppnåtts. Av denna anledning beslutade miljö- och jordbruksutskottet att ge uppföljningsgruppen ansvar för att titta på hur insatsen har sett ut när det gäller den biologiska mångfalden i rinnande vatten.

Både uppföljningen och dagens utfrågning tar fasta på att titta på sakfrågor, problem och möjligheter mer än hur arbetet är organiserat. Utfrågningen kommer som ni förstår att tv-sändas – jag hälsade ju även alla tv-tittare välkomna. Därför måste jag be er att stänga av era mobiltelefoner; annars stör det elektroniken.

Med de korta orden som hälsningsanförande inför dagen vill jag varmt välkomna dagens moderator, Eva Krutmeijer, som är forskningskommunikatör. Hon ska leda oss genom dagens utfrågning på ett klokt och bra sätt, hoppas jag.

Moderatorn: Tack, Matilda! Framför allt handlar det tyvärr om att vara lite tidspolis; här finns så många intressanta talare. Vi ska också försöka få tid för en intressant diskussion. Denna diskussion rör ett verkligt svårt och komplext problem som ni politiker står inför. Här står två miljöintressen tydligt mot varandra. Det ena är hur vi tar hand om och vårdar våra ekosystem. Det andra är hur vi får mer förnybar energi i Sverige.

Jag tycker att detta ska bli jätteintressant. Jag jobbar som Matilda sade som forskningskommunikatör. Det betyder att man vill få ut forskningen till andra än forskare själva, i det här fallet till er beslutsfattare i riksdagen.

Vi ska starta genast med ordföranden i uppföljnings- och utvärderingsgruppen från miljö- och jordbruksutskottet, Irene Oskarsson.

Irene Oskarsson (KD): Tack för förmånen att få både leda uppföljningsgruppen och inleda här! Jag vill börja med att säga att det är otroligt roligt att så

många är här. Under de fem år jag har suttit i riksdagen tror jag inte att jag har sett så många på en utfrågning eller ett seminarium runt en utvärderingsrapport som i dag.

Som Matilda inledde med att säga påbörjade vi rapporten i februari i år, men uppföljningsarbetet – jag vill ändå ge den bakgrunden lite grann – har en lång historia i miljö- och jordbruksutskottet. Vi har jobbat mycket med ett uppdrag som också är en viktig del i utskottsarbetet, nämligen att se vad det blir av de beslut som riksdagen fattar. Hur jobbar vi vidare? Hur har regering och myndigheter tagit hand om de beslut som är fattade här?

De flesta av er har säkert tagit del av den här rapporten och läst den grundligt. Därför blir detta i mycket en upprepning för er här, men för andra kan det vara första gången, inte minst för tv-tittarna.

Vi har under arbetets gång kunnat se att det finns ganska många hot mot den biologiska mångfalden: hot mot vattendragen i sig, miljögifterna, övergödningen, dränering, dammar, reglering och andra aktörer som bedriver verksamhet. Detta är inga nya frågor. Det är ingenting nytt för riksdag och regering. Vi konstaterade i gruppen att 2005 hade dåvarande bostadsutskott tydliga skrivningar om den här frågan. Vi kan också se att särskilt mycket kanske egentligen inte har hänt sedan dess.

Matilda inledde med att säga att det är många berörda också i det här huset, många olika utskott i riksdagen. Vi har försökt att hålla rapporten till det ansvarsområde som är miljö- och jordbruksutskottets. Men näringsutskottet, civilutskottet, konstitutionsutskottet och finansutskottet har olika delar i detta. Under årens lopp har det också tillkommit EU-regleringar, EU-direktiv och EU-lagstiftning på olika nivåer som vi måste ta hänsyn till och väga in i vårt arbete.

Målsättningen med rapporten och den här dagen är att öka vår kunskap, vilket jag tror att jag kommer att säga några gånger. De som sitter här – till vänster från mig sett – ska få mer kunskap och förståelse för att kunna förändra det som behöver förändras och också se vad som kan göras inom befintligt regelverk.

Vattenkraften påverkar den biologiska mångfalden negativt, står det. Ja, det är sant. Men samtidigt finns det en målkonflikt, för vattenkraften är också ren på ett helt annat sätt än de flesta energikällor och utsläpp vad gäller förstörelse av miljön, till exempel när det gäller att förstöra vår luft.

I relation till producerad mängd el påverkas de mindre vattendragen mer. Men det kanske också är lättare att åtgärda dem, även om kostnaderna i förhållande till produktion kanske även där blir den omvända, att det kostar mer per enhet att göra saker i små vattendrag än i stora.

Det är viktigt, har vi konstaterat ett antal gånger, inte minst på den studieresa som utvärderingsgruppen gjorde, att det finns tydliga motiv för verksamhetsutövarna att ta ansvar i dessa frågor. Vi tror att vi saknar tillräckligt av dem i dag.

Den första punkten kanske några av er studsar för. Miljömålen är inte direkt styrande i den process som prövar och omprövar tillstånden. Miljömålen

är inte juridik i den djupa bemärkelsen. Däremot ska de följas. De är målsättningar. Vi har generationsmål. Vi har nu en miljömålsberedning som sitter för att se över hur vi ska skapa etappmål och strategier som möjliggör att vi når de här målen. Men de är inte i sig juridiskt bindande på samma sätt som annan lagstiftning.

Vi har inte till dags dato nått miljö kvalitetsmålet Levande sjöar och vattendrag. Vi har också målkonflikter, som Matilda inledde med att säga. Det gäller förnybar energi, förnybarhetsdirektivet och biologisk mångfald som vi ska värna. Vi har åtagit oss via till exempel Nagoya att se till att värna den biologiska mångfalden.

Det är många utskott berörda i riksdagen, men minst lika många myndigheter är berörda i dessa frågor. Vi behöver en tydlig ansvarsfördelning och en tydlig samverkan. Vi har sett att det kanske finns olika målformuleringar hos respektive myndighet som gör att samverkan med övriga inte underlättas. Här behöver vi jobba vidare i både riksdag och regering för att göra detta tydligare.

Sedan den här rapporten gjordes – den är bakåtblickande – har vi fått en ny myndighet. Vi har Björn Risinger här som ska vara med senare och som är generaldirektör för HaV. Vi kan konstatera att vi nu har stora förväntningar på att det är en viktig pusselbit i att göra detta bättre.

Vi har sett att det finns olika syn på kompetens- och resursbehov. Flera myndigheter säger: Jo, vi har nog kompetens. Men när man talar med näringsidkare kan man få höra: Nej, det tycker vi inte att myndigheterna har. Där finns i grunden en komplexitet att fundera över. Vad är det man tittar på och vad är det vi saknar för att få en tydlig och bra kommunikation?

Myndigheter på lokal och regional nivå behöver också bli bättre på att samverka. Vi har tyckt oss kunna se att man på länsstyrelsenivå inte lägger den här frågan överst. Vi vet att det är mycket som ska ligga överst på den hyllan, men just nu är det så att vi fokuserar på detta och tror att länsstyrelserna har en otroligt central roll men att det också kan behövas mer kunskap och kompetens.

Vi tror också att näringen behöver få tydligare motiv att ta ett större ansvar. Det finns mycket i dag som påverkar, som områdesskydd, vattendirektivet som jag nämnde tidigare och statliga resurser. Men näringen själv har en oerhört central roll och vi ifrågasätter om man har sett tillräckliga motiv för att ta ett stort ansvar i de här frågorna. Vi har sett vad som saknas, men har också sett de goda exemplen. Men det är väl alltid så att det när man gör utvärderingar är lätt att peka på vad som inte fungerar så bra. Vi säger att det saknas fiskvägar vid många vattenkraftverk, men jag vet att det finns goda exempel där det har lösts på ett bra sätt.

Det finns en komplexitet mellan olika grenar av näringslivet: vattenkraftsproducenterna, turismföretagarna, fritidsföretag som bedriver fritidsverksamhet på olika sätt och inte minst det som kanske är vår egen fritidsaktivitet många gånger, med fiske och olika slags naturverksamhet. Vi ser inte riktigt att den helhetsbilden är tydlig.

Vi behöver därför utifrån detta jobba med omprövning och tillsyn. Kanske behöver miljöbalken förändras för att bli tydligare. Det är inte heller vårt uppdrag, men vi har sett att det kan vara en fortsättning av den här rapportens arbete. Jag kan väl också nämna att sedan rapporten kom har regeringen lämnat en skrivelse i detta sammanhang som är en beskrivning av vad regeringen och myndigheter har gjort i det här arbetet men också delvis av vad som behöver göras framöver.

Vi har sett att det behövs en förändring av lagstiftningen. Men det är inte miljö- och jordbruksutskottets ansvarsområde. Vi har sett att det kanske behövs bättre direktiv till myndigheter. Alla är inte lagda under de departement som vi har dialog med. Alltså faller detta inte under utvärderingsgruppens ansvar.

Därför anordnas detta seminarium, där vi har breddat kretsen. Jag tror att jag kan slå mig lite för bröstet och säga att miljö- och jordbruksutskottet har gjort detta ett par gånger och lyckats väl med det, nämligen att bredda diskussionen också i det här huset till att omfatta de utskott som har ansvar för lagdelarna. Vi tror nog att miljöbalken behöver revideras på något sätt i detta sammanhang.

Det var en mycket summarisk genomgång. Den som inte har läst, läs! Jag brukar säga att de bästa läroböckerna om vad som händer inom dessa områden är våra utvärderingsrapporter; de är rena studielitteraturen.

Moderatorn: Vi ska ge oss in i nästa rapport, ännu tjockare och tyngre. Thomas Korsfeldt, tidigare generaldirektör vid Energimyndigheten, ska presentera slutrapporten från Vattenkraftutredningen.

Thomas Korsfeldt, Vattenkraftutredningen: Jag tackar för inbjudan att få komma hit och medverka vid utfrågningen om biologisk mångfald i rinnande vatten och vattenkraft. Min tanke är att på den tid som står till buds ge en ganska kort presentation av utgångspunkter och problembild samt presentera de av förslagen som har mest bäring på dagens ämne. Det är rätt många förslag i den här rapporten som jag inte kommer att beröra.

Vattenkraftutredningens uppdragsgivare var Svensk Energi. Syftet, ska man komma ihåg, var att belysa och säkerställa vattenkraftens roll i ett hållbart energisystem. Utredningen hade alltså en annan utgångspunkt än dagens diskussion. Dock skulle utredningen bedrivas förutsättningslöst och med en statlig utredning som modell.

Det övergripande syftet för utredningen var att vattenkraftens produktions- och regelförmåga skulle säkerställas och att förutsättningar skapas för eventuellt ny vattenkraft. Direktiven var mycket omfattande och täckte egentligen nästan alla områden. Utredningen påbörjade sitt arbete den 1 mars 2010 och avlämnade sitt förslag i början av april i år. Det är alltså Svensk Energi som har varit uppdragsgivare, och det är Svensk Energi som bestämmer den fortsatta hanteringen av utredningen och på vilket sätt man vill gå vidare med den.

Dock skulle jag vilja säga något om utgångspunkterna innan jag går in på förslagen. Jag har alltid haft några mantran. Centralt för utredningens angreppssätt är att man måste ha en helhetssyn på hur frågan om vattenkraftens roll ska kunna hanteras. Man ska också komma ihåg att energisektorn påverkar och påverkas av andra samhällssektorer. Det gäller även att ha en helhetssyn på hur energisystemet ser ut och vad vattenkraften spelar för långsiktig roll för ett hållbart energisystem. Det gäller dessutom att inse att bruket av vatten sker på många sätt. Har vi inte denna bild kan vi inte leva upp till de olika mål vi har.

Tanken är att utredningens förslag ska leva upp till vattendirektivet, förnybarhetsdirektivet och de nationella politiska beslut vi har tagit. Utredningen förutsätter inga ändringar i dem; jag vill understryka det. Skyddet för älvsträckor och annat gäller, liksom miljömål och annat.

Ett annat mantra är att vi måste ha ett långsiktigt perspektiv. Det räcker inte att tänka i mandatperioder. Det tar tid att förändra och ställa om energisystemet. Sverige har ställt om energisystemet ungefär fyra fem gånger sedan industrialiseringen, men det tar 25–30–40 år åt gången att byta energibärare. Detta kräver tålamod och vilja. Det kräver också en vilja till samförstånd. Man måste kunna hantera detta mellan olika politiska parter, organisationer och så vidare.

Vi börjar inte från scratch. Historien, det som har hänt, tillsammans med de utmaningar som möter oss framöver, med Sverige som en del av den globala utvecklingen, är det som styr utredningens förslag. Det handlar om tidsperspektivet för utredningen och inriktningen på förslagen. Man kan inte bara fokusera på det ena eller andra perspektivet. Man måste ha i åtanke de olika tidsperspektiven för de olika förslagen. Det innebär att vi i närtid måste fatta beslut, men de har alltså bäring på kanske 2030 när de ska genomföras, och de förslagen har i sin tur bäring på hur man ska kunna lösa de övergripande problemen: hur vi ska begränsa temperaturökningarna och hur vi ska bevara biologisk mångfald med sikte på nästa sekelskifte.

Detta är problembilden, och det var lite grann det som även föregående talare berörde. Vatten har alltså många användningsområden. Det finns många intressenter och många konflikter. Det är utredningens förhoppning att utredningens förslag ska kunna bidra till att lösa konflikterna och hitta lösningar som är acceptabla för alla, även om man inte är helt nöjd med dem.

Direktiven var kanske inte riktigt skrivna så att vi kunde bedriva detta förutsättningslöst, men den konkreta utgångspunkten för förslagen var miljötillståndet i vattendrag och vattensystem, inte att lägga fram förslag om en traditionell vattenkraftplan där man tittar på enskilda objekt. Det är ett försök att se till helheten i vattensystemet.

Det är viktigt att alla ingående parter – staten, branschen, intresseorganisationer, vilka det nu än är – måste ge något för att få något. Man måste alltså bidra, var och en på sitt sätt. Den här problembilden kräver okonventionella lösningar, nytänkande och vilja till samförstånd i stället för bråk och konflikt.

De här perspektiven och utgångspunkterna har resulterat i många förslag, tillgodoser flera syften och berör många områden. Förslagen tillgodoser både kraven på god miljö och behovet av att öka förståelsen för att den el vi använder i ökad utsträckning ska vara baserad på förnybar energi. Förslagen kan bland annat – är min förhoppning – bidra till att energi- och klimatpolitiken kan genomföras.

Jag tror att det krävs en parlamentarisk kommission som går över alla partigränser för att kunna lösa dessa konflikter. Det krävs en politisk lösning, eftersom det finns så många motstridiga konflikter i systemet. Det skulle kunna kompletteras med ett saltsjöbadsavtal. De flesta här är väl så gamla att de vet vad ett saltsjöbadsavtal är. Där skulle man kunna göra en överenskommelse mellan branschen, kommunerna och kanske staten. Man kan också i detta sammanhang lyfta fram klimatfrågans betydelse i miljöbalken.

Utredningens huvudförslag, som jag tänkte återkomma till, är att vi föreslår en ny besluts- och organisationsstruktur för miljöprövning. Den omfattar bland annat uppbyggnad av en fond för miljöåtgärder, en ny myndighet: en vattenmiljönämnd, ett rådgivande organ där olika intressenter ingår samt en förstärkning av vattenmyndigheternas roll. Jag vill understryka att detta gäller de för vattenkraft exploaterade vattendragen. Ansvar för miljöinsatser i orörda vattendrag måste även fortsättningsvis vara statens. Man skulle också bättre anpassa reglerna för minimitappning och så vidare. Jag ska återkomma något till detta.

Detta skulle också kunna bidra till och vara en del i en strategi till exempel för landsbygdens utveckling. Det framgår också i rapporten. Bland annat kan man förbättra näringsstatusen i dammar. Olika typer av forskning tyder på att man kan minska övergödningen på det ena stället och öka näringshalten i vattenkraftdammar på det sättet.

Vattenkraften och den gordiska knuten: Vad har fonden, vattenmiljönämnden, kung Gordios och Alexander den store gemensamt? Är huvudförslaget en lösning på vattenkraftens gordiska knut? Som ni vet fanns det i Mindre Asien en gång en kung som hette Gordios. Det fanns en vagn som hade en vagnknut, och den som löste den knuten kunde bli härskare över ett världsheravälde. Det var många som försökte, tills Alexander den store kom. Det finns lite olika legender, men han tog sitt svärd och klöv den mitt itu. Det var en radikal lösning.

Tanken med utredningen är att bygga upp en nationell fond för att restaurera miljö, fiske och annan fauna i befintliga, för vattenkraft exploaterade vattenmiljöer. En vattenmiljönämnd med ett expertkansli inrättas och får det övergripande ansvaret för genomförande av insatserna. Vattenmiljönämnden utgör styrelse för fonden och är sammansatt av företrädare för myndigheter, branschen och kommuner. Styrelsen har till sitt förfogande ett rådgivande organ med en bred sammansättning, där NGO:er, branschen, FoU, myndigheter och andra tänkbara parter kan ingå.

Tanken är också att flytta beslut om miljövillkor och miljöåtgärder från domstol till myndighet. I detta fall ska alltså besluten överklagas till regering-

en. Man ser också vattenområden som en helhet och insatserna vidtas där de bäst behövs på ett kostnadseffektivt och miljöeffektivt sätt. Det bygger på de inventeringar som vattenmyndigheterna hade gjort. Man får i och för sig gå igenom det och se att det stämmer och är bra, men det finns redan sådant material.

Man gör en inventering så att det i normalfallet inte behövs någon ansökan. Man betar av de områden där åtgärder bäst behövs. Finansieringen av åtgärderna, som är en springande punkt, är en solidarisk avgift på befintlig produktion. Tanken är att den ska vara ett frivilligt åtagande från branschen. Det innebär också att branschen bestämmer nivån på avgiften. Den kan dock inte vara för liten om man ska täcka kostnaderna. Den ska också kunna finansiera produktionsbortfall, vilket är en annan fråga. Det kan vara tidsbegränsat eller permanent. Det beror lite på hur man löser detta. Tanken är att fonden kan förvaltas av till exempel Kammarkollegiet eller av branschen själv. Vattenmiljönämnden är en nämndmyndighet, till exempel inordnad i den nya Havs- och vattenmyndigheten, som också ska kunna vara tillsynsmyndighet.

Det är alltså min tro att detta förslag löser många av problemen eller skapar förutsättningar för att lösa dem med ett alexanderhugg; man byter struktur och system. Men det kräver medverkan från både staten och branschen. Det kräver politiska beslut, medverkan i finansiering och även att intresseorganisationer kan acceptera det.

Sammanfattningsvis: Man ska komma ihåg att förslagen tar sikte på att försöka uppnå direktivens och uppdragets övergripande syfte: att säkerställa vattenkraftens produktions- och reglerförmåga och skapa förutsättningar för eventuell ny vattenkraft i förlängningen, alltså i det längre perspektivet. Men det kräver att man sätter in förslagen i deras sammanhang och ser dem i ett brett perspektiv. Man kan inte titta på detta styckevis och delt.

Det kräver alla berörda parter aktiva medverkan och framsynthet, och det kräver också vilja till samförstånd, att man faktiskt vill göra detta och inte bara bråka.

Då kanske vi skulle kunna nå den situation som jag illustrerar med bilden jag visar nu, där man kanske inte fungerar i harmoni men åtminstone kan fungera sida vid sida.

Tar man inte de besluten tror jag att vi kommer att vara kvar i dagens läge, där man slår varandra i huvudet med lagparagrafer och där de resurser som avsätts i huvudsak går till domstolsprocesser och konsulter i stället för till olika typer av miljövillkor och miljöinsatser.

Moderatorn: Tack, Thomas, för genomgången och för att du har belyst den här komplexa frågan ur ett antal perspektiv! Jag tänkte nästan säga: Jag hoppas att vi slipper göra det alexanderhugg du talade om. Men du tolkar det lite annorlunda. Jag tänkte att vi skulle lösa upp det hela och förstå.

Thomas Korsfeldt, Vattenkraftutredningen: Det lyckades inte Alexander med heller.

Moderatorn: Jaså, gjorde han inte det? Men jag tror mycket om den här församlingen. Vi ska belysa frågan från ytterligare håll med fyra snabb klipp, två från kraftbolag och två från miljöorganisationer. Vi börjar med Kjell Jansson, som är vd för Svensk Energi. Välkommen fram!

Kjell Jansson, Svensk Energi: Tack så mycket för inbjudan! Tack också till Thomas för att ha genomfört utredningen med en mängd olika förslag som utgör en samlad förslagsbild! Det går inte att plocka bits and pieces ur den, utan det är ett sammanhängande förslag.

Mycket av diskussionen i dag handlar om den biologiska mångfalden. Vad är det största hotet mot den biologiska mångfalden i världen i dag? Jo, det är naturligtvis den globala uppvärmningen. Den kommer att slå ut många växter och djur och kommer att skapa en helt annan flora och fauna, om vi inte bemästrar den globala uppvärmningen.

Vi har ett elsystem – det är el vi har som fokus just när det gäller vattenkraften – som är väldigt gott i det här sammanhanget. Det är till 96 procent fossilfritt. Vi har väldigt låga koldioxidutsläpp i hela vårt system när det gäller el.

Det har byggts på kärnkraft, vind och biokraftvärme, det vill säga fjärrvärme som förenas med kraftproduktion. Men i botten för hela utvecklingen har hela tiden legat vattenkraften. Det är vattenkraften som i mer än hundra år har varit basen för att kunna bygga ut vår välfärd och industrins konkurrenskraft i Sverige, samtidigt som vi har fått väldigt låga koldioxidutsläpp.

Det är alltså basen. Men vattenkraften har också en annan funktion. Vi får in mer och mer väderberoende kraftproduktion. Det är vindkraft, vi kommer att få in vågkraft, och vi kommer säkert att få in solkraft, som vi redan har.

Den väderberoende kraftproduktionen behöver reglerkraft. Den behöver regleras när vädret inte tillåter kraftproduktion. Då är vattenkraften det helt allenarådande, eftersom den inte har några koldioxidutsläpp. Vattenkraften har alltså båda funktionerna: både reglerkraft och bas för vår välfärd och industri och bas för hela elproduktionen.

Detta har rönt ett allt större nationellt intresse, eftersom de globala uppvärmningsfrågorna är i fokus i alla sammanhang. Man kan peka på Danmark, som alltmer har introducerat förnybara bränslen i sitt system, som i början vara bara fossilt men nu mer och mer börjar utgöras av förnybara bränslen. Vindkraften utgör där ungefär 20 procent.

Vindkraftsintroduktionen i Danmark har varit möjlig genom att de har kunnat utnyttja svensk och norsk vattenkraft. I annat fall hade de inte kunnat komma så långt. Samma sak är det i norra delen av Tyskland. Vi måste reglera, och nu hänger hela Europa ihop. Det är det vi ser mer och mer.

I Europa har man fokuserat på förnybarhet. Det finns ett förnybarhetsmål. Där har Sverige tagit på sig att 49 procent – eller rättare sagt har riksdagen tagit på sig att 50 procent – av den totala energin ska komma från förnybara källor. Där är vattenkraften oerhört väsentlig.

Av det skälet har regering och riksdag fattat beslut om elcertifikat. Mycket av den diskussion som vi hörde inledningsvis handlade om små vattenkraftverk. Elcertifikatsystemet har uppmuntrat just produktion i små vattenkraftverk, tillsammans med vindkraft och biokraftvärme.

Nu har det utökats med en internationell överenskommelse med Norge. Vi ska bygga så mycket som 26 terawattimmar ny elproduktion från förnybara källor. Det är ett åtagande som vi måste leva upp till gentemot EU och genom den internationella överenskommelse som vi nu har med Norge. Vi måste följa dessa regler, och det kommer vi att göra.

Miljöfrågor – som jag har sysslat en del med tidigare i mitt liv – är alltid en avvägning mellan globala frågor, som global uppvärmning, regionala frågor, som försurningen av havet, och lokala intressen. Det är klart att det är en avvägning som måste göras.

Skulle man få en förändring i miljöbalken, som det talades om inledningsvis, tror jag att de globala frågorna kommer att ha mycket större betydelse. Man kan mycket väl tänka sig en sådan utveckling, en revidering av miljöbalken, för det kommer att gynna sådana produktionsmöjligheter som inte har några utsläpp av koldioxid, det vill säga bland annat vattenkraft.

De lokala intressena finns väl dokumenterade. Utskottet har fått sådan dokumentation. Vi har en mängd olika exempel på lokala initiativ som har tagits. Det handlar om en professur i miljöekonomi vid Sundsvalls universitet, att byta ut oljorna vid kraftverken mot andra typer som inte skadar miljön och intagsgaller för till exempel ålar, så att de inte ska fastna i turbinerna.

Det finns en mängd sådana exempel där man har vidtagit åtgärder förutom allt det man ska göra enligt alla de vattendomar och alla de beslut som finns för att reglera vattenkraften i våra vattendrag.

Utskottet har också påpekat en del saker, bland annat att man kanske ska använda femprocentsregeln och minska vattenkraftsproduktionen. Det skulle leda till att ungefär 3 terawattimmar vattenkraft skulle försvinna ur systemet och att vi skulle få ytterligare problem med att klara av förnybarhetsmålet, samtidigt som det naturligtvis skulle kosta väldigt mycket pengar.

Vi inom kraftindustrin har också en annan fråga att hantera som jag tror att näringsutskottet har blivit uppvaktat om många gånger, nämligen priset på el. Priset har diskuterats näst intill dagligdags. Vi har haft väldigt många propåer om att det är för högt, att det är för varierande, att det är för ostabilt och så vidare.

Tar man bort vattenkraftsproduktion blir det naturligtvis ännu svårare att hålla ett lågt och stabilt elpris som är till gagn för svenska hushåll och till gagn för industrin.

Man ska veta att de som använder el – gruvindustrin och pappers- och massaindustrin – inte finns här i Stockholm, på Blasieholmen eller någon annanstans, utan de finns i Norrland och Norrlands inland. Vi måste värna industrin och naturligtvis hushållen, så att de får billig el.

Det påpekande som finns i gruppens rapport kommer att tas om hand av Miljömålsberedningen. Det ser vi fram emot, eftersom de olika målen där

kommer att vägas mot varandra. De är inte så lätta att väga mot varandra. De kommer också att kostnadsberäknas. Hur mycket kostar detta? Hur mycket intäkter leder det till? Det är ju klart att alla förslag har både kostnader och intäkter. Vad är det som väger tyngst?

Avslutningsvis vill jag säga att vattenkraften är mycket viktig. Den gäller försörjningstryggheten och förnybarhetsmålet. Vattenkraften i sig är förnybar, och den möjliggör också vindkraft, vågkraft och solkraft. Den skapar ekonomiska förutsättningar för svensk industri och svenska hushåll. Den möjliggör också ett koldioxidfritt samhälle. Elen är en möjliggörare för att till exempel transportsektorn ska vara helt koldioxidfri.

Tillsammans kan vi bygga upp detta. När det gäller de lokala intressena kan man åka till Porjus, Vuollerim eller många andra platser, där vattenkraften tillsammans med lokalbefolkningen utgör en massa som arbetar i symbios, väldigt tätt tillsammans.

På ingen plats där jag har varit och där man har vattenkraft känner man spänningen att den skulle vara något hot, utan lokalbefolkningen känner en möjlighet inför den vattenkraftsproduktion som finns där de bor. Vuollerim eller någon annan plats kan man besöka.

Det finns en rad olika exempel på att vi har vidtagit åtgärder för att stärka den lokala miljön och den biologiska mångfalden. Men i första hand handlar det om det hot som vi nu står inför, nämligen den globala uppvärmningen. Där måste vi vara solidariska med resten av världen.

Moderatorn: Tack så mycket, Kjell! Då ska vi snabbt välkomna nästa talare, Lars Rosén, som är ordförande för Svensk Vattenkraftförening. Välkommen hit!

Lars Rosén, Svensk vattenkraftsförening: Det är roligt att vara här. Mina uppdragsgivare är våra medlemmar, medlemmarna i en ideell förening, Svensk Vattenkraftförening. Det är en bit över 800 medlemmar.

Jag tänkte vinkla frågan på ett lite annat sätt för att belysa komplexiteten och skillnaderna mellan storskaligt och småskaligt, som är dramatiska. Om Kjell kanske i första hand presenterade det storskaliga, det lite mer industriella, får man väl säga att jag representerar energisidans sprätthöns i någon bemärkelse.

Om man tittar i någon av våra vanligaste uppslagsböcker kan man hitta en sådan definition av biologisk mångfald som jag nu visar på bilden¹. Läser man den – gärna ett par gånger – ser man att det är rätt komplicerat. Jag vill med det egentligen bara ha sagt att varje plats, varje ställe, varje liten å eller

¹ Biologisk mångfald...vad är det? Variationsrikedom bland levande organismer av alla ursprung, inklusive från bland annat landbaserade, marina och andra akvatiska ekosystem och de ekologiska komplex i vilka dessa organismer ingår; detta innefattar mångfald inom arter, mellan arter och av ekosystem. Ekosystemdiversitet är en mångfald av ekosystem inom ett område – alltså inte detsamma i Skåne eller Blekinge respektive Lappland eller Norrbotten.

annat som utnyttjas är ganska unik och att det måste prägla vår ansats för att tillsammans tackla och lösa frågorna.

Som redan har sagts har vi ett överställt, mycket viktigt problem, ett hot mot vår miljö som dominerar alla de andra: klimatet. Det måste vi värna. Men med det sagt är de akuta, kortsiktiga, övriga frågorna de frågor som jag nu visar på bilden.

I stort sett hela vår skog – och vi har aldrig haft så mycket skog i Sverige som nu – är egentligen ett odlingslandskap. Ibland huggs den ned, och så planterar man nytt eller frösätter, och så växer det upp. Här sker dramatiska förändringar. På samma sätt är det med jordbruket, från det småskaliga ni just såg till det storskaliga som dominerar i dag.

Här ser ni en bild för vattenkraften. Den är också påverkad. Vid nolltappning och vid korttidsreglering är det klart att det är dramatik. Jag vill understryka att för den småskaliga vattenkraften är detta med nolltappning och korttidsreglering – att hissa dammar upp och ned – inte alls typiskt. De allra flesta hos oss – det är rätt många, ett par tusen, många små – är strömkraftverk och tar det vatten som ändå rinner förbi.

Vi har också vägar. Ni kan se på bilden hur det såg ut förr och hur det nu ser ut allt oftare. Det är stora ingrepp, och det är klart att det påverkar hela vårt land, fast det delvis är nästan obefolkat. Det är präglad av mänsklig aktivitet.

Så till annan exploatering. Här visar jag en karta över Stockholm för länge sedan och hur det ser ut nu. Vi ser att det har hänt en del. I dag är det som förr var en storstad en gigantisk stad. Här finns industrier, ja, här finns allt.

Man kan titta på den småskaliga vattenkraften och dela in det genom en SWOT-analys, med styrkor och svagheter. Det är verkligen ett genuint, naturligt kretslopp – det kan vi se.

Energiutvinningen har enormt hög verkningsgrad. Vi talar om 90 procent. I ett kärnkraftverk går ungefär två tredjedelar av energin till att värma upp kylvatten, som värmer upp haven, vilket bidrar till den globala uppvärmningen. Så är det inte här, utan det är hög verkningsgrad. Det är strömkraftverk. Det är inte så att vi kör och stannar, hissar upp och ned – jag betonade det inledningsvis.

Det är inga utsläpp eller annat långlivat avfall, och en styrka är naturligtvis anläggningarnas tekniska livslängd. Vi talar om 50–100 år. Det är lite att tänka på i sammanhanget. Det tränger undan fossilgenererad energi och besparar oss därmed koldioxidutsläpp och annat.

Men det finns svagheter – vi har redan talat om dem. Jag vinner tid genom att hoppa över den delen av bilden, men ni ser ju vad det står där, och vi menar att det är rätt.

Vilka möjligheter har vi? Beträffande forskningsprojekt finns det som sagt mycket mer att göra. Vi har haft svårigheter att komma fram och vädjar om samarbete för att lyckas med detta. En hel del av det som sägs som sanningar är faktiskt gissningar. Vi skulle vilja ändra på det.

Det handlar om kunskapsspridning, utbildning och respekt för att åtgärder-
na vid varje anläggning är lite olika för att det ska bli rätt. Vi vill förenkla
tillståndsgivningen, och vi vill driva på med elcertifikat – jag ska komma till
det.

Det finns också hot. Vi har undantagslöst lokalt stöd för vår verksamhet,
direkt support i det småskaliga sammanhanget. Det är på bynivå jag är nu.
Det handlar om en skogsbonde, en småföretagare. Vi talar om en helt annan
verksamhet. Vi finns i mellersta och södra Sverige, där elbristen finns. Vi
producerar lokalt, och vi konsumerar lokalt. Vi minskar nätförluster och
annat.

Det ger stora möjligheter, men det finns också hot. Vi har ett motstånd,
tycker vi, i central myndighetsutövning och i en del centrala organisationer –
men inte lokalt, vilket är viktigt att tänka på. Vi störs mycket av stuprören i
svenska styrsystem. Det är mycket allvarligt.

Vi har stora problem med desinformation. Det finns desinformation till och
med i utredningssammanfattningen, vill jag påstå. Det är många sådana pro-
blem.

Avslutningsvis, eftersom vi insåg att det skulle bli kort om tid: Det finns
ett material som jag väddat till er att ta till er. Det ligger på borden i entrén.
Där ser ni konkreta förslag.

Ge en ny period av elcertifikat till de småskaliga vattenkraftverk som själ-
va, där det finns sakligt behov och är lämpligt, väljer att anlägga omlöp, fisk-
trappa eller motsvarande! Förenkla tillståndprocessen för sådana projekt
radikalt! Det spar samhällskostnader. Vi har i Sverige rika förutsättningar att
göra mycket på det området, precis som Kjell och andra har sagt.

Det sägs att förnybarhetsdirektivet och vattendirektivet är motstridiga.
Men med rätt ansats och helhetssyn är de kompletterande – inte motstridiga.
Det är vår uppfattning.

Instruera, snälla ni, myndigheter genom regleringsbrev och andra instru-
ment att tillämpa en helhetssyn i stället för smala stuprör! Vi kan inte kräva
av den enskilda bonden att helhetssynen ska komma först på hans skrivbord
eller på hennes köksbord, utan det måste skötas tidigare. Vi ska inte ha an-
tingen god energi eller god miljö, utan vi ska ha både och.

Moderatorn: Det finns alltså att läsa där borta! Tack så hemskt mycket, Lars
Rosén! Då ska vi lämna ordet till miljöorganisationerna. Först ut är Christer
Borg, som är ordförande i Älvräddarna. Välkommen hit!

Christer Borg, Älvräddarna: Tack så mycket för att vi fick komma! Vi ser
miljö- och jordbruksutskottets uppföljande rapport som en bra sammanfatt-
ning av problemen kring biologisk mångfald och vattenkraft.

Det som gör Älvräddarna bekymrade är att vikten av att Sverige följer
EU:s direktiv inte riktigt har kommit fram. Ramvattendirektivet, som nu
gäller som svensk lag, innebär mål som måste uppfyllas i samtliga vatten. Det
går inte att generellt undanta vattenkraften, vare sig den storskaliga eller den

småskaliga, med mindre än att vi riskerar att fällas för fördragsbrott och att det därmed blir rullande viten.

Det årtal som därvidlag är viktigast är 2021, då samtliga vatten där Sveriges 2 100 vattenkraftverk finns, ska ha uppnått vattendirektivets miljökvalitetsmål.

EU-kommissionens direktorat för miljö och även direktoratet för energi har konstaterat att bland annat fiskvägar och skyddsåtgärder för nedströms vandrande fisk är relevanta åtgärder som kan lösa miljöproblem som har skapats av vattenkraften.

Åtgärderna ger förvisso, precis som Kjell Jansson sade, en minskad energiproduktion i storleksordningen 8–9 terawattimmar för hela EU. Men det kan visas med fallstudier att miljöåtgärder i kombination med uppgradering av kraftverk totalt sett ger en nettoökning av energin. Det är alltså inga problem. Vi kan uppnå både förnybarhetsdirektivet och vattendirektivet parallellt. Målen är förenliga.

Sveriges problem beror på att endast omkring 3 procent av 2 100 kraftverk har tillstånd enligt miljöbalken. Miljöbalken ställer krav på verksamhetsutövare att skydda miljön, till exempel genom de skyddsåtgärder som vi har nämnt. Principen att den som orsakar skada på miljön också ska åtgärda skadorna finns med i miljöbalken.

Men nästan 1 900 kraftverk bedriver sin verksamhet med tillstånd enligt 1918 års vattenlag, som var en ren exploateringslag, helt utan skyddsåtgärder och miljöhänsyn. Våra problem i Sverige är direkt kopplade till att vi ger kraftindustrin rätten att undandra sig polluter pays principle. Det ger vattenkraftsindustrin en helt unik och orimlig särställning.

De lösningar som föreslås från regeringen, där kraftindustrin via utökad dialog frivilligt ska åtgärda problemen, har inga som helst möjligheter att ge de resultat som det nu brådskar med. Åtgärder som fiskvägar har utförts i endast ca 1 procent av kraftverksbeståndet hos de stora kraftbolagen. Samtidigt har Havs- och vattenmyndigheten inga tvingande lagliga instrument att använda för att nå målen.

Omprövningar pratas det mycket om, exempelvis från Kammarkollegiet. Men i den takt detta nu sker nås målen först år 2500, alltså 479 år för sent, en tidpunkt vid vilken gissningsvis både ål och lax är arter som kan återfinnas endast i historieböckerna.

De instrument som vi har och de som föreslås är med andra ord totalt otillräckliga. Från Älvräddarnas sida föreslår vi som lösning att vattenkraften inlemmas under miljöbalken på riktigt, genom nyprövningar av samtliga gamla otidsenliga tillstånd. Det skulle – förutom att problemen med biologisk mångfald åtgärdas till det bättre – ge runt 5 000 årsarbeten i de direkta åtgärderna att bygga fiskvägar, nya intagsgaller och annat. Här kan vi prata om grön tillväxt!

Elpriserna påverkas inte av en sådan lagändring, eftersom det är marginalprissättning som gäller för vår elmarknad. Gammal vattenkraft har en produktionskostnad nedåt på ca 2 öre per kilowattimme – ni vet själva vad ni betalar.

Vattenkraftens intäkter, med snittpriset för 2009 till 2010 på Nord Pool Spot ligger på ca 30 miljarder kronor per år. Kostnaden för fiskvägar och andra åtgärder är skattade till uppåt 5 miljarder kronor totalt. Räknat på tio år är återinvesteringen i miljön knappt 1,7 procent av vinsten, vilket måste anses vara absolut rimligt.

Jag sammanfattar: Vi har skador som måste åtgärdas – det finns inga alternativ. Med dagens lagstiftning är det Sveriges medborgare, det allmänna, som ska betala de 5 miljarder kronor som det tvingande eldirektivet ger i kostnader för att åtgärda problemen.

Även om Kammarkollegiet får tiodubbla resurser och även om kraftbolagen frivilligt vidtar åtgärder i en hastighet som är tio gånger högre än dagens kommer vi att passera vattendirektivets dispensår 2021 med flera decennier. Då blir det återigen medborgarna, det allmänna, som ska betala de viten för fördragsbrott som vi oundvikligen kommer att få.

Ändrar vi lagen har kraftindustrin ett datum då deras anläggningar måste ha prövats enligt miljöbalken och skyddsåtgärderna ha införts, och kostnaderna hamnar på rätt ställe, det vill säga polluter pays principle kommer att gälla även vattenkraftsindustrin. Det är vi säkra på att en absolut majoritet av det svenska folket anser är normativt och rätt.

Moderatorn: Tack så mycket, Christer! Vi har ytterligare en miljöorganisation att lyssna till innan vi tar paus. Stefan Nyström! Du är välkommen upp. Du är generalsekreterare för Sveriges Sportfiske- och Fiskevårdsförbund.

Stefan Nyström, Sportfiskarna: Tack för möjligheten att komma hit och tala om det här viktiga ämnet, som har engagerat vår organisation sedan 1918, då den bildades.

Jag står här själv, men bakom mig finns mellan en och två miljoner svenska sportfiskare, och vi är 100 000 sportfiskare som varje år lägger ned 920 000 helt frivilliga arbetsdagar på att komma till rätta med bland annat de problem som vi har i strömmande vattendrag med biologisk mångfald kopplat till vattenkraft. Vi möter verkligheten därute på det sätt som bilden ni ser nu visar – det är normaltillståndet.

Normaltillstånd utbyggda vattendrag

 Sportfiskarna
Sveriges Sportfiske- och Fiskevårdsförbund

Sportfiskarna är intresseorganisationen för alla sportfiskare. Vi står vakt om allas tillgång till ett bra fiske och jobbar för friska fiskbestånd i friska vatten.

Vattenkraften i Sverige är hårt utbyggd sedan länge. Vi har 6 400 dammar där det är totalt stopp för allt liv i vatten att komma förbi. 15 procent av alla vattenkraftverk saknar helt tillstånd. Det är ett närmast exempellost tillstånd när det gäller att använda sig av en naturresurs utan att ha något formaliserat ansvar tillbaka till samhället.

När vi undersöker domar har det visat sig att domstolarna inte tar någon hänsyn till miljömålen, som Irene började med att konstatera. Det är gamla lagar och gammal kunskap. Det är väldigt små myndighetsresurser till exempelvis Kammarkollegiet, tidigare Fiskeriverket, och länsstyrelserna, som efter bästa förmåga jobbar med att ställa saker till rätta. Vi lever med ett fundamentalt genomförandeunderskott.

Men det skulle inte behöva vara på det sättet. Nu visar jag en bild från Mörrumsån, där man på ett mycket bra sätt har visat att det går att producera elkraft och samtidigt ta till vara värdefull natur och den biologiska mångfalden i vattendragen, genom att man helt enkelt bygger vad som kallas fauna-passager, där allt liv som finns i vatten kommer förbi i en liten fåra vid sidan av.

 Sportfiskarna
Sveriges Sportfiske- och Fiskevärdförbund

Sportfiskarna är intresseorganisationen för alla sportfiskare. Vi slår vakt om allas tillgång till ett bra fiske och jobbar för friska fiskbestånd i friska vatten.

Vi ser inte det som finns i vattnet. Ibland kunde jag önska att vi hade vattenhästar, vattenkatter och annat, så att man förstod. Det vi värnar om på land – och är mycket bättre på att ta till vara – är en mångfald, och precis samma mångfald finns i vattnet. Det är bara det att vi inte ser den.

Det handlar inte om fisk och fiske, något marginellt intresse som står mot landets elproduktion och överlevnad, utan det handlar om det medium som livet steg upp ur och allt liv som finns där – som vi bara måste värna.

Det kan göras enkelt. Vi kommer att presentera förslag på hur man kan komma framåt i det avseendet och slå armkrok mellan naturvänner, miljövänner, sportfiskare, fiskevärdare och kraftverksproducenter.

Vi tycker att det är dags att sanera miljöskulden i strömmande vattendrag. Vi har hört en hel del om det och läser om det i den utmärkta sammanfattningen från utskottet, där vi ställer oss bakom samtliga slutsatser. Vi tycker att det är en nykter analys av tillståndet, kopplat till de frågor som vi diskuterar.

Det behövs myndighetsresurser för att vidga den flaskhals där det inte finns några resurser till prövning och inte heller till tillsyn. Varför inte anslå en vattenmiljard? Man har ju nyligen anslagit en havsmiljömiljard och ett par miljarder för att rädda situationen i Östersjön och Västerhavet, för att komma till rätta med de problem som uppstod under en tid då samhället använde stora resurser för att skapa speciallagar och specialdomstolar för utbyggnad.

Det var naturligtvis klokt där och då, med den kunskap som vi hade vid den tidpunkten. Men nu vet vi bättre. Vi har nyare kunskap, och det är dags att städa upp efter oss.

Då måste vi göra insatser under en tidsperiod på förslagsvis tio år, fram till 2021, då Christer berättade att vår dispens för att uppnå målen i direktiven

från EU går ut. Det gör vi bäst genom att helt enkelt anslå resurser till de myndigheter som har det formella ansvaret.

I utredningen konstateras att elcertifikat är svårt, och därför går man inte in särskilt mycket på elcertifikaten. Det har vi gjort. Vi har analyserat dem ut och in, och det ligger en rapport utanför dörren som jag hoppas att ni tar med hem och läser om ni inte sett den innan. Här slås benen undan för miljömål och för den biologiska mångfalden. Vi har gjort undersökningar som visar på 20 fall där det har blivit 40 procent dyrare, via Naturvårdsverkets anslag i första hand, att köpa ut vatten som leds vid sidan av elproduktionen för att klara den biologiska mångfalden. Det var nog ingen som tänkte på att det skulle bli så, men så blev det. Det är dags att ändra på det.

Vi föreslår att elcertifikaten ska bli en motor i miljöarbetet. Vi vill gärna slå armkrok med den småskaliga vattenkraft som vi länge har kritiserat på goda grunder. Vänder man på systemet och får ett system som i stället för att motverka miljömålen främjar dem tror vi att man kommer längre. Man ska ställa krav på tillstånd enligt miljöbalken och att man först anlägger de omlöp eller faunapassager som är nödvändiga för att vi ska kunna uppnå miljömålen respektive EU:s vattendirektiv, som är minst lika viktiga att hedra som de internationella överenskommelser som Kjell Jansson nämnde.

EU-kommissionen kom dessutom med ett rättsligt bindande uttalande i Polen i mars i år i vilket man tydligt klargör att det inte räcker att uppfylla det ena direktivet eller det andra, utan båda måste vara ömsesidigt stödjande och uppnås samtidigt. Detta når man för den småskaliga vattenkraften med det här förslaget, tror vi.

Om man skulle åtgärda samtliga 800–900 anläggningar där det med utgångspunkt från en studie som har gjorts i Jönköping finns en biologisk potential att ta vara på, skulle det innebära ett maximalt bortfall på 100–150 gigawattimmar. Ni kan själva jämföra med siffrorna över det stora elöverskott som vi dessbättre kommer att ha mycket snart i Sverige. Vi går mot stora elöverskott som många säkert vill använda på många olika sätt, vilket jag inte går in på här. Men det handlar om mycket små energiförluster för att åtgärda alla småskaliga vattenkraftverk. Då går elproduktion och miljömål hand i hand.

Man får det riksdagen har efterlyst, nämligen ett marknadsbaserat styrmedel. Kraftverksägarna får själva motiv att fundera över om det är lönsamt och om man vill vara med – i stället för att myndigheter försöker rycka upp kraftverksägare och lägga på pålagor på det sätt som Lars Rosén berättade att man kan uppleva situationen som i dag. Tar man i stället vara på möjligheterna och kommer framåt så att man både får el och biologisk mångfald uppnår man direktiven och slipper böter från EU. Det fiffiga är att det kan sjösättas omgående, och man kan använda befintliga styrmedel.

Avslutningsvis har näringsutskottet här en unik chans. När ni senare i år tar beslut om ny elcertifikatslag kan ni visa att det både går att producera el och ta till vara den biologiska mångfalden. Sverige kan bättre; vi klarar både och.

Vi har unika förutsättningar och kan slå två flugor i en smäll. Ni har en unik chans; jag hoppas att ni tar den. Lycka till med ert beslut!

Moderatorn: Vi ska nu fortsätta utfrågningen om biologisk mångfald i rinnande vatten och vattenkraft med att lyssna på fyra olika myndigheters perspektiv. Vi börjar med Naturvårdsverket och Eva Smith, som är ställföreträdande generaldirektör.

Eva Smith, Naturvårdsverket: Frågorna är: Vad gör vi åt målkonflikter? Finns det några samordningsbehov? Och vad kan vi åstadkomma inom nuvarande lagstiftning?

Jag tänker börja med målkonflikterna eftersom Naturvårdsverket är ansvarig myndighet för miljömålen. Vi har ett samordningsansvar för uppföljningen av miljömålen. Vi har dessutom ett ansvar för sju enskilda miljökvalitetsmål, däribland klimatmålet. De två mål som vi pratar om i dag är ju klimatmålet och målet om levande sjöar och vattendrag.

Jag börjar med klimatmålet. Det är ett av de fem mål som är mycket svåra att nå. Den del av klimatmålet som vi pratar om i dag är den del som är kopplad till förnybar energi och egentligen också effektiv användning av energi.

Det finns mål som riksdagen har antagit inom klimat- och energipolitiken om 50 procent förnybar energi av den totala energianvändningen till år 2020. Det finns också ett gammalt mål från 1975, ett gammalt riksdagsbeslut om ett utbyggnadsmål för vattenkraften på 66 terawattimmar. I det här sammanhanget ställs dessa mål mot delmålen inom området Levande sjöar och vattendrag. Då kan vi se att vi än så länge inte har nått något av de delmål som vi har för Levande sjöar och vattendrag. Dessutom är det inte bara delmålen utan också de åtgärdsbehov som har identifierats inom vattenförvaltningen som är en stor utmaning för att vi ska nå ramdirektivet för vatten.

Det görs regelbundna utvärderingar av miljömålen. Av den senaste uppföljningen framgår det, som jag sade, att inget av delmålen om levande sjöar och vattendrag till 2010 hittills har nåtts. Samtidigt säger vi att det är möjligt att nå målen om ytterligare åtgärder vidtas. Men det behövs ytterligare åtgärder, förändringar i regelverk och tillskott av resurser för att man ska nå dem. Detta gäller inte minst för att vi ska kunna nå preciseringen om restaurering i vattendragen.

Då kommer första frågan: Finns det målkonflikter? Den bedömning som vi gör är att det inte är nödvändigt att det ska uppstå konflikter mellan klimat- och energimålet och målet om levande sjöar och vattendrag. Detta är möjligt att lösa. Konflikterna uppstår ofta i de enskilda ärendena när man kommer direkt till de motstående intressena, alltså önskan om att bygga ut vattenkraften och kraven i just det enskilda fallet på att dels åtgärda gamla miljöskulder, dels undvika att nya miljöproblem uppstår. Men det bör alltså vara möjligt med en bra lösning för att hantera de här målkonflikterna.

Nästa fråga är: Finns det samordningsbehov? Ja, det gör det naturligtvis. Det finns många som arbetar inom det här området. En sak som är viktig för att vi ska komma förbi detta med eventuella målkonflikter är att vi har en

helhetssyn och en samsyn om vad det är som behöver göras. En arena är bland annat uppföljningen av miljömålssystemet, där Naturvårdsverket inom ramen för sitt samordningsansvar samordnar alla målsansvariga myndigheter – länsstyrelse, näringsliv och så vidare. Sedan finns också Miljömålsberedningen som jobbar för att hantera målkonflikter i systemet. Det finns också samordningsbehov specifikt inom vattenområdet, och jag är säker på att Björn Risinger kommer tillbaka till den delen, så jag lämnar den just nu.

Sedan är då frågan vad det är som behöver göras inom ramen för nuvarande regelverk. Mitt budskap är nog att det kanske är teoretiskt möjligt att tillämpa det regelverk vi har, så att vi kan komma vidare och lösa en del av problemen. Men som praxis ser ut är det i praktiken inte möjligt att komma vidare och nå målen utan att man också ändrar på regelverket.

Det arbete som pågår är naturligtvis bland annat restaureringsarbete, åtgärdsplaner och liknande. Men det som jag tänker ta upp är just den prövning som ska göras.

Miljöbalken får inte fullt genomslag i prövningsärendena, eftersom när man prövar en liten del av ett kraftverk, om man vill pröva en utbyggnad som inte omfattar hela denna prövning och man inte kan ta in alla miljöproblem samtidigt i den delen, blir det inte möjligt att åtgärda de gamla delarna. Så när ett företag söker om tillstånd för en förändring i sin verksamhet tittar man begränsat på bara den delen. Då har myndigheterna möjlighet att gå in och begära omprövning i stället, och då ligger hela bevisbördan på myndigheterna för att få till stånd omprövningen. Och det finns många väldigt gamla domar och beslut från den gamla vattenlagstiden, så det är ett oerhört tidskrävande arbete för myndigheterna att göra detta. Dessutom är det rimligt att det är den som driver anläggningen som faktiskt är ansvarig för att ta fram underlaget.

Slutligen: Att bedriva en bra tillsyn är nästan en omöjlig uppgift, skulle jag vilja säga, när det finns väldigt många gamla beslut och kanske till och med beslut som inte innehåller miljövillkor och liknande. Om man såg över hela regelverket, så att miljöbalkens hänsynsregler fick bättre genomslag även vid prövning av vattenkraftsärenden, skulle det underlätta mycket i sammanhanget.

Jag ska möjligen säga en sak till kopplat till elcertifikaten. Vi har hört en del om elcertifikaten och användningen av dem. Jag tror att det viktigaste är att man även här gör en koppling, så att man inte har olika regelverk som inte är synkade med varandra. Om man får ett elcertifikat borde man se till att man har ett tillstånd enligt miljöbalken, så att det finns en koppling och en drivkraft även här att få till stånd prövningen. Om detta regelverk vore enklare och om myndigheterna enklare kunde få genomslag i samband med omprövningsärenden och liknande skulle resurser frigöras så att vi skulle kunna gå igenom de här ärendena i en högre takt än i dag.

Det som jag skulle vilja sammanfatta med är att det inte nödvändigtvis finns en målkonflikt i just det här sammanhanget. Det finns ett stort behov av att ha en helhetssyn och en samsyn, men det finns också ett stort behov av att se över regelverket för att vi ska kunna lösa de här frågorna.

Moderatorn: Då har vi hört Naturvårdsverket och nu ska vi släppa fram Kammarkollegiet. Det här är generaldirektör Claes Ljung, välkommen.

Claes Ljung, Kammarkollegiet: Tack för att jag har fått komma hit! Flera av mina företrädare, för vattenkraften och sportfiskarna, har talat om hur länge de har varit verksamma. Då finns det kanske anledning för mig att tala om att jag företräder en myndighet som bildades 1539 av Gustav Vasa. Då fick myndigheten bland annat till uppgift att vårda riksregalierna. Det tänker jag inte prata om här och nu. Det som jag tänker uppehålla mig vid nu är våra uppgifter inom vattenverksamheten, och man kan säga att det är tre uppgifter som vi har.

Vi är bland annat motpart vid tillståndprövningar. Vi är också sökande vid omprövningar. Sedan har vi en tredje uppgift som jag över huvud taget inte tänker beröra här och nu, och det är vårt strategiansvar enligt åtgärdsprogrammet, det så kallade punkt 18.

Jag ska nämna lite grann om vad vi ser som problemet med den nuvarande ordningen. Vi har ju hört att det finns ett stort antal ärenden som borde hantearas. Vi talar om tusental. Problemet är om inte gigantiskt så i alla fall stort, delvis beroende på att ett stort antal inte har några tillstånd alls och att andra har tillstånd som är väldigt gamla. Då talar vi om tillstånd som är baserade på 1918 års vattenlag.

Ett annat problem som vi ser är omfattningen av prövningen. Det har företrädaren för Naturvårdsverket redan berört. Och vi tycker precis likadant, nämligen att det är ett bekymmer att vid tillståndsprövning kan man bara pröva det som är nytt, inte hela verksamheten. Det blir väldigt otympligt.

Eva Smith berörde också nästa fråga – vi har inte koordinerat oss, vill jag betona – nämligen elcertifikaten. Vi ser ett bekymmer och en konflikt mellan elcertifikaten och de miljömål som vi har. Konflikten består i att för att få elcertifikat behöver du inte ens ha tillstånd, och det innebär att de naturligtvis kan vara väldigt gamla. Det är till och med så att om du vidtar åtgärder blir det kontraproduktivt relativt miljömålen. Då minskar flödet och också värdet på dina elcertifikat, så om du vidtar åtgärder för att värna den biologiska mångfalden blir utdelningen i form av elcertifikat mindre. Det är naturligtvis en besvärande omständighet i de här sammanhangen.

En annan fråga är att vi saknar miljörapporterna. Hade vi haft dem skulle det vara betydligt enklare att välja ut omprövningsärenden. Det ska också ses i perspektivet att många av tillstånden är väldigt gamla.

Slutligen ska jag ta upp en fråga som jag återkommer till senare, och det är omprövningsinstitutet. Även det berörde Eva Smith tidigare här. Det är väldigt komplicerat och tungrott. Det är komplicerat därför att vi har ett utredningsansvar. Vi har också att svara för kostnaderna i form av produktionsbortfall, utredningar och som sagt även tredjemans eventuella rättegångskostnader.

Om det är på det sättet, som det faktiskt är, att vi inte har några särskilda anslag för detta finns det en risk att myndigheterna när de gör sina priorite-

ringar väljer bort det som är väldigt kostsamt eller att de ställer sina krav på ett sådant sätt att de ser till att de inte hamnar på sådana nivåer att de får höga kostnader förenade med detta, det vill säga för att ersätta produktionsbortfall eller annat. Bara den tanken är besvärande, tycker jag.

Hur ska vi komma till rätta med det här? Vad vi har gjort är att vi har sneglat på Miljöprocessutredningen. Där finns ett antal förslag som vi tycker skulle kunna förverkligas. Det är också så att de förslag som jag här nämner är sådana som gäller för miljöfarlig verksamhet redan i dag.

Det första är att vi skulle kunna begära in ett omprövningsunderlag. Då har vi någonting att utgå från så att det inte är ett carte blanche när vi börjar den processen.

Vi tycker också att det är rimligt att kunna begära in miljörapporter om de vattenverksamheter som har stor miljöpåverkan. Även det skulle underlätta vår hantering av detta.

Vi skulle vilja meddela generella föreskrifter. Det får ses som någon form av garanti för att man uppnår miniminivåer och för verksamheter som är likartade. Det är inte så att generella föreskrifter på något sätt skulle ersätta prövningen i det enskilda fallet, men det skulle i vart fall underlätta vårt arbete med de här frågorna.

Vi skulle också vilja, som jag antydde tidigare, få möjligheter att pröva hela verksamheten när vi prövar ett tillstånd, inte bara en partiell prövning. Det skulle förenkla vårt arbete avsevärt.

Återigen: De här förslagen presenterades 2009 i Miljöprocessutredningen, och de gäller redan i dag för miljöfarlig verksamhet.

Det finns ytterligare några frågor som jag skulle vilja beröra, och även de är hämtade från Miljöprocessutredningen, fast som idéskisser.

Den första är att det vore rimligt att alla tillstånd prövades utifrån miljöbalken, och de som är prövade och givna innan dess borde bli föremål för en omprövning. Det är inte heller helt fel att tänka sig en ordning med tidsbegränsade tillstånd.

Slutligen något som har berörts tidigare, nämligen principen att förorenaren ska betala. Med en sådan ordning skulle man exempelvis genom en avgift kunna bygga upp en fond som skulle kunna användas just för de tillfällen när man har produktionsbortfall överstigande de gränser som är satta alternativt de kostnader i form av omlöp etcetera som man har svårt att svara för själv.

Moderatorn: Tack så mycket. Nu har vi kommit till Gustav Ebenå från Energimyndigheten, välkommen, och du är enhetschef där.

Gustav Ebenå, Energimyndigheten: Det är spännande att få vara här och prata om elcertifikat och att höra så mycket om elcertifikat från andra håll. Det är ju det som är mitt verksamhetsområde, och det är därför som jag representerar myndigheten här i dag.

Jag skulle vilja börja lite grann i samma ände som Eva gjorde och fundera kring detta med mål och målkonflikter. Det svåra är inte att lösa problemen med vattenkraften och den biologiska mångfalden. Det svåra är att göra det

och ha ett energisystem som uppfyller alla de krav som vi faktiskt ställer på ett energisystem, att lampan tänds när vi trycker på knappen, att det faktiskt finns tillräckligt med el för att vår industri ska producera och att vår klimatpåverkan ska vara inom rimliga gränser. Då börjar det bli lite knepigare.

När det gäller energisystemet som helhet törs jag nog säga att den storskaliga vattenkraften är en omistlig del med 40–45 procent av elproduktionen i dagsläget. Det är ingenting som vi ändrar på till i morgon.

Är detta då ett äkta dilemma, för att ge sig ut i filosofin, det vill säga en olöslig målkonflikt? Nej, det är det givetvis inte, framför allt inte på lång sikt. Däremot är det lite kärvt att lösa det på väldigt kort sikt, för då får man offra antingen energisystemet eller den biologiska mångfalden. Men jag tror inte att vi behöver offra någonting.

I det här sammanhanget ska vi placera Energimyndigheten. Jag ska alldeles strax prata lite grann om elcertifikat. Jag kanske inte riktigt håller med om slutsatsen att det här är så komplicerat att vi inte ska prata om det, utan det går att penetrera även denna materia.

Jag börjar med vad vi gör på Energimyndigheten. Där har vi elcertifikatsystemet, som ju har pekats ut som både bov och möjlighet här under förmiddagen. Det är ett sätt att transferera pengar från elkonsumenter till elproducenter som producerar förnybar el. Här kan det vara på sin plats att understryka att det inte är en skatt utan pengar från konsumenterna. Använder konsumenterna mycket el bidrar de mer till omställningen. Det är på ett sätt en ganska trevlig och demokratisk ordning.

Energimyndigheten ska jobba med energi och inte med miljöprövningar. Vi har flera myndigheter som har expertis på området, både i miljöfrågan och på vattenområdet, och mer generellt på Naturvårdsverket och i tillståndsfrågor på Kammarkollegiet. Det här ska inte vi göra, utan vi ska jobba med energisystem. Det betyder också att vi inte ska knyta in en dubbelprövning i elcertifikatsystemet, för jag är helt övertygad om att det inte skulle vara bra om vi gjorde en individuell miljöprövning av de enskilda kraftverken. Det betyder att vi antingen skulle behöva bygga upp en kompetens som vi inte har i dag, vilket skulle vara dyrt, eller också att vi skulle få fatta dåliga beslut, och det är om möjligt ännu dyrare. Där är den viktiga saken att se till att miljölagstiftningen fungerar och att de myndigheter som har ansvar inom miljölagstiftningen och miljötillstånden har resurser nog för att kunna göra ett klokt arbete. Men det betyder inte att vi inte har något ansvar.

Nu kommer den lilla elcertifikatsskolan. Man kan få elcertifikat för tre typer av verksamheter. Man kan ha ny produktion. Då bygger man till exempel ett nytt vattenkraftverk, eftersom vi pratar om vatten i dag. Man kan få en ny tilldelning, det vill säga att om man renoverar så att kraftverket blir som nytt kan man få en ny 15-årsperiod, eller så kan man, om man gör insatser i både småskaligt och storskaligt vatten, få elcertifikat för en produktionsökning.

Produktionsökning är någonting som vi tycker om, för det betyder att vi får ut mer energi med samma miljöpåverkan. Det är på det hela taget bra, tror jag. Ny tilldelningsperiod är lite mer intressant. Det är här vi måste fundera på

hur lagstiftningen ser ut. Vi har 14 månader kvar av vattenkraft i elcertifikatsystemet, om jag ska uttrycka mig rätt. Det finns de som kommer att kritisera mig för detta, men på det stora hela är det så. Det betyder att det småskaliga vattnet som kom in när systemet startade kommer att få tilldelning till och med nästa år, det vill säga 14 månader till. Sedan får de inte fler elcertifikat, om inte vattenkraftverken renoveras så att de är att betraktas som nya. Då kan man komma in en andra gång, och det ska vi återkomma till.

Vad ägnar vi oss då åt mer än att slussa pengar till förnybar produktion? Forskningsfinansiering. Forskning och utveckling och demonstration är käpphästar för Energimyndigheten som fördelar mycket pengar där och även inom det här området, det vill säga att vi försöker bidra till att det ska finnas teknik och kunskap om hur man gör rätt, för det är en väldigt stor skillnad på ett fullkraftverk och ett finkraftverk – utan att gå in på detaljer. Och jag tror att utvecklingen inte på något sätt har nått vägs ände, utan vi kan nog lära oss en hel del till om hur man gör det här bra.

En annan sak som vi har börjat göra helt nyligen, på initiativ av länsstyrelsegruppen, är att samköra de listor som i dag finns över kraftverk som får elcertifikat med de tillståndslister som finns ute på länsstyrelserna. Det var en ganska skrämmande övning. Jag har bara fått en mycket begränsad återkoppling, men det finns en skillnad. Det visar sig att det finns elproduktionsanläggningar som producerar el som officiellt är kvarnar. Det är ändå ganska ovanligt att en kvarn producerar el, så det finns något tjall på tillståndssidan, kan man säga utan att ta i. Där är problemet resurser för att bedriva tillsyn. Det här har varit ett sätt att hitta en genväg för de kreativa handläggare som avsätter några timmar för tillsyn.

Jag ska gå in på det som har varit på tapeten här, som både Eva och Stefan nämnde, om krav som kan ställas för elcertifikat. Då är vi inne på ny tilldelningsperiod, och rent lagtekniskt ska man befinna sig där. Om vi då tänker oss att ett småskaligt kraftverk ska få en andra omgång av stöd från staten. Då är det rimligt att det uppfyller en del krav. I dagsläget ställer vi tekniska krav på vad en ny anläggning är. Jag har i min yrkesroll fått lära mig helt nya begrepp, såsom löphjul, styrsystem och annat som ska vara fint och välputsat för att man ska få en ny tilldelningsperiod.

Man skulle mycket väl kunna tänka sig att vi från Energimyndighetens håll också granskar huruvida det finns ett modernt tillstånd för den andra tilldelningsperioden. Då behöver vi ha kompetensen att hålla reda på datum. Det klarar jag och mina handläggare utan vidareutbildning.

Däremot den andra punkten, som togs upp av Sportfiskarna, anser åtminstone inte jag ska lösas inom elcertifikatlagen, det vill säga den specifika tanken om var det ska byggas fiskvägar och omlöp för respektive kraftverk. En sådan sak bör i Energimyndighetens ögon lösas i miljölagstiftningen. Miljölagstiftningen och miljötillstånden ska ställa tillräckligt höga krav på kraftverken för att de ska vara okej, vad det nu är. Det är ju en politisk avvägning. Det ska inte vara så att du kan vara okej enligt ett miljötillstånd, men om du vill ha stöd från staten för verksamheten ska du göra lite till. Då ham-

nar vi i ett intressant läge av dubbelprövning och måste ha mycket kompetens på fler ställen. Det är då bättre att se till att det här inkorporeras i miljölagstiftningen, och då främst miljöbalken, och att ett nytt tillstånd räcker, för då behöver vi som myndighet bara kontrollera att tillståndet finns. Det finns ju en del risker med det, till exempel detta med handläggningstid.

En del av oss har också att göra med vindkraft, det andra energislaget som har nämnts i dag. Där är handläggningstiderna för tillstånd den flaskhals som är det röda skynket. Om vi ska konkurrera med vindkraften om handläggningstiderna kan det bli ett problem, men det liksom mycket är annat är en fråga om prioritering av resurser.

Moderatorn: Nu är det Åke Bengtssons tur. Han är vattenvårdsdirektör på vattenmyndigheten för Bottenhavets vattendistrikt. Vi vill höra vad du har att säga.

Åke Bengtsson, Vattenmyndigheten för Bottenhavets vattendistrikt: Tack för att jag har fått komma hit! Jag ska först säga att det är vattenmyndigheterna: Det är fem länsstyrelser i landet som är utsedda till vattenmyndigheter. Då vet ni vad jag representerar.

Vi har det eminenta uppdraget att se till att vattendirektivet genomförs i Sverige enligt svensk lag. Vi har tagit fram miljökvalitetsnormer för ungefär 26 000 vattenförekomster i Sverige. Direktivet säger att våra vatten ska uppnå eller bibehålla god ekologisk status 2015.

När det gäller vattenkraften kan vi dela in det i vatten som klarar uppställda krav, där vi inte behöver bry oss, och vatten som inte klarar den ekologiska statusen, där vi ska granska om verksamheten mer eller mindre är tillåten. Går det att göra någonting där om verksamheten ska vara kvar? Det ska vi inte fokusera på här i dag. Men det finns, som en del kallar det, kryphål, och det är god ekologisk potential, där vi har vattenkraft som är samhällsviktig. Där ska det ställas ett krav på biologisk mångfald som är något lägre än ekologisk status. Vi får alltså inte ställa krav som blir så inskränkande att verksamheten inte kan fortgå.

Vi har levererat 37 åtgärdsplaner till myndigheterna. Kammarkollegiet nämnde nr 18, som är en samordning så att vi får en strategi för hur vattenkraft och miljö ska samordnas. Naturvårdsverket ska samverka i detta och dåvarande Fiskeriverket. Vi får väl anta att det är Havs- och vattenmyndigheten som träder in i stället, och länsstyrelserna.

Vi har hört att vattenkraft kan vara väldigt gamla anläggningar. Därför har Riksanstikvarieämbetet blandat sig i, för det finns andra bevarandevärden än biologisk mångfald på en del anläggningar.

De huvudsakliga uppdrag som har gått ut i detta problemområde har gått till länsstyrelserna, som dels ska nyttja miljöbalken för översyn och omprövning av befintliga verksamheter som hotar den ekologiska statusen eller potentialen, dels ska se till att det bedrivs egenkontroll. Man bör ta fram en prioriteringsordning för hur det här ska angripas.

När det gäller målkonflikter, som gärna flaggas upp här, ser vi att de inte är så stora. Flera har sagt att det nog går att lösa. Och det ska ju lösas; det är uppdrag till nationen Sverige som vi har åtagit oss.

Det är inte mängden förnybar energi som står i förnybarhetsdirektivet, utan det är andelen. Då kan man naturligtvis öka med mer förnybar energi. Här har jag markerat att mer vattenkraft är något som kan stå i konflikt med vattendirektivet. Den måste genomföras så att man åtminstone får god ekologisk potential.

Annan förnybar energi för vi till täljaren i detta bråk. Där talar man om reglerkraftsbehovet för vindkraftens del till exempel och att vattenkraften har det ansvaret. Den är ju förnämlig med det. Men den är inte ensam om att reglera. På mer storskaliga mått är till och med kärnkraften reglerkraft. Tittar vi på statistiken i Nordpol ser vi att det är 1 procent av kraften som egentligen är reglerkraft av den karaktären som behövs för att reglera vindkraft.

Sedan kan man naturligtvis titta på nämnaren också, minskning av icke förnybara energislag. Förnybarhetsdirektivet tar också upp frågan om energi-effektivisering, och där finns mycket att göra, inte minst i Sverige. Där bör vi gå utanför landet och se vad vi kan göra. Ett lågt energipris söker vi, och det vill vi gärna ha, men det bidrar inte till att finansiera eller effektivisera förbrukningen. Förnybarhetsdirektivet pratar om minskade transfereringsförluster. Jag som kommer från länsstyrelsevärlden i norra Sverige ser detta som en regionalpolitisk åtgärd.

Vad vi saknar i dag är nationella ambitionsnivåer för vad vattendirektivet får kosta i form av minskad vattenkraftsproduktion. Lagstiftningen ger staten möjlighet att göra intrång på verksamheten, i de flesta fall till 5 procent. Österrike har där satt upp ett nationellt mål på 3 procent, och Skottland har ett mål på 2 procent. Det är helt enkelt vad man är beredd att offra för att klara den biologiska mångfalden.

Vi saknar tillämpning av miljöbalkens 2 kap. och hänsynsdelarna, som har nämnts av andra tidigare, den här frivilligheten att följa upp och göra någonting åt den miljöpåverkan man har. Det händer faktiskt saker efter 2018.

Vi saknar också krav på egenkontroll. Det är väldigt liten uppföljning av den miljöpåverkan som sker. Det skulle vara mycket intressant att se mått på hur till exempel korttidsregleringar, olika regleringsstrategier, påverkar den biologiska mångfalden. Det skulle vara ett viktigt underlag för att ge sig in i diskussioner om eller graden av påverkan och vad man kan göra inom begränsade utrymmen.

Vi har en nordisk elmarknad, och det gör att Sverige inte står ensamt. Men våra vattendomar är kopplade till enskilda anläggningar, och med dagens lagprövning hanteras detta jättelika pussel bit för bit. Om vi då putsar på en bit kanske den inte passar i hela systemet. Där måste det till en ändring, om det nu är så att man hanterat detta på frivillig bas eller regelverksmässigt, men juridiskt går det inte i dag.

Älvräddarna nämnde att våra vattenmyndigheter kanske på ett otillåtet sätt hade gett en frist till Svensk Vattenkraft, att först till 2021 ska målen vara

uppnådda i stället för 2015. Egentligen ska Sverige i vår interimrapportering 2012 kunna tala om vad vi faktiskt redan har i gång, för systemet ska vi börja jobba med så att vi kan visa vad som görs redan 2012. Vi kan alltså inte vänta till 2021. Men Kammarkollegiet och andra har ju visat vad som finns så att säga i tuben och vad man hinner med.

En fråga till den svenska lagstiftaren är: Hur hanterar Sverige artikel 4.7 i ramdirektivet för vatten? Vi ser ingen prövning av det.

Sedan tillkommer saker och ting. Bara så sent som för en dryg månad sedan kom det ett förslag till aktionsplan för Östersjöaxens framtid. Vi har åldirektiven. De sorterar inte under ramdirektivet för vatten, men det är sådant som kommer att få inverkan inte minst på tidsfaktorn.

Moderatorn: Sist men inte minst har vi den nya Havs- och vattenmyndigheten här. Ni fanns inte när uppföljningsrapporten gjordes, och kanhända finns ni just för att ta hand om en hel del av de frågor som ställs här. Björn Risinger är välkommen hit, och vi är nyfikna på att höra vad den nya myndigheten ska göra framöver och hur ni ser på detta.

Björn Risinger, Havs- och vattenmyndigheten: Det är trevligt att vara här och få berätta lite om vår syn på dessa frågor.

Vi är en myndighet av lite yngre datum än Kammarkollegiet. Det var den 1 juli i år som Havs- och vattenmyndigheten inledde sin verksamhet. Vi har den lilla förkortningen HaV för att just betona att det är både hav och vatten. Men Helsingborgs Auktionsverk var före när det gäller webbsidan, så där är vi havochvatten.se.

Vad är det vi är satta att göra? Ja, en liten spegel av det är ingressen i vår instruktion, nämligen att vi ska arbeta med frågor om bevarande, restaurering och hållbart nyttjande av sjöar, vattendrag och hav. Det inkluderar det fält som vi pratar om i dag men också en hel del annat. Vi ska parallellt med Naturvårdsverket vara pådrivande, stödjande och samlande inom våra respektive ansvarsområden.

I detta ansvar ligger för vår del bland annat att vara miljömålsansvarig för 3 av de 16 miljökvalitetsmålen. Eva har tidigare nämnt Levande sjöar och vattendrag som ett av dem. Utöver detta har vi ansvar för att genomföra Sveriges åtaganden inom flera olika politikområden, såväl vattenmiljöpolitiken och havspolitikerna som fiskeripolitiken. Flera av dem berör det vi pratar om här också.

Mycket kort ska jag nämna att den nya myndigheten består till stor del av en förvaltningsverksamhet som har överförts från Naturvårdsverket och Fiskeriverket, med 45 årsarbetskrafter från Naturvårdsverket och kring 170 från Fiskeriverket. Samtidigt har vissa verksamheter flyttats till annat håll av förvaltningspolitiska skäl. Forskningen, som vi inte får bedriva i den nya myndigheten, ligger i stället på SLU och de tidigare stora labben på Fiskeriverket, och främjandefrågor inom fisket hanteras numera av Jordbruksverket, framför

allt EU:s fiskerifond. Det betyder att vi kommer att vara närmare 250 anställda med huvudkontor i Göteborg.

Många talare har svarat på frågeställningar inför dagens utfrågning, och den bild som jag presenterar här skulle jag ha kunnat hämta både från miljömålsuppföljningar och från utskottets uppföljningsrapport, likaväl som från de fem vattenmyndigheternas underlag till åtgärdsprogrammen, nämligen att vi har en fortsatt väldigt stor inverkan på vattendragen som ekosystem, att det saknas fiskevägar vid många vattenkraftverk, att miljökvalitetsmålet inte har nåtts och att det finns ett stort behov av att återskapa biologisk mångfald i rinnande vatten.

Det är inte bara en lokal frågeställning – det var en föredragshållare tidigare som beskrev biologisk mångfald som en lokal omständighet primärt. Det här är en global frågeställning där vi behöver beakta den samlade påverkan från alla typer av ingrepp i vattnen och annan miljöpåverkan i vatten, och det gäller hur Sverige ska kunna hantera sitt samlade vattnekosystem. Det är nog i det perspektivet vi bör betrakta det i första hand.

När det gäller målbilden, som flera har varit inne på i dag, har vi att hantera både vattendirektivet och förnybarhetsdirektivet. Jag skriver tydligt *och*, för det handlar inte om antingen – eller, och vi har dessutom att förhålla oss till miljökvalitetsmålen. Visst – i de enskilda fallen blir det intressekonflikter när man prövar olika verksamheter, men ska vi hantera den stora frågan om målkonflikter ansluter jag mig gärna till vad Eva och även andra talare har tagit upp här tidigare, nämligen att detta bör gå att hantera med en klok förvaltning och en klok strategi.

Jag tror också att elcertifikatssystemet, så som det är utformat med konstruktionen att vi har en gemensam överenskommelse med Norge, innebär att vi kan spela med det verktyget över nationsgränserna. Det är ingen tvekan om att det verkar bli olika typer av energimixer i de båda länderna, där trycket på olika naturresurser är olika stort, och olika relationer i Norge och Sverige. Det kommer nog också att underlätta möjligheterna att nå just målet Levande sjöar och vattendrag för vår del. På motsvarande sätt är förutsättningarna i Norge betydligt sämre när det gäller att öka biobränsleuttagen ur de norska skogarna, och där har vi helt andra förutsättningar i Sverige.

Vad finns det då för möjliga åtgärder inom den nuvarande lagstiftningen? Ja, detta har också nämnts flera gånger, men jag skulle vilja betona det igen. Stärk egenkontrollen och tillsynen! Jag skulle nog vilja lägga extra tryck på egenkontrollen. Det har tagits upp av flera här i dag att om vi började använda samma rutiner för den här verksamheten som för miljöfarlig verksamhet skulle vi kunna få miljörapporter, vilket underlättar dialogen mellan verksamhetsutövare och myndigheter i arbetet. Det skapar också en helt annan transparens när det gäller den miljöpåverkan som verksamhetsutövarna har.

Stärk omprövningen! Skapa incitament för verksamhetsutövarna! Det är inte helt lätt, men man bör söka olika möjligheter. Vi har naturligtvis möjligheten att diskutera avgiftsfinansiering av ytterligare åtgärder, och det är fram-

för allt det förslaget som kommer ur Vattenkraftutredningen som jag vill peka på som en klar möjlighet.

Men det är också, som många talare har nämnt, behov av ändrad lagstiftning. Det är väl mycket som talar för att man borde göra en förnyad bedömning av Miljöprocessutredningens betänkande och de olika förslag som låg där. Nu gick den aldrig ut på remiss, och jag tror att om utredningen hade kommit i dag, efter den uppmärksamhet som har varit kring dessa frågor i samband med både uppföljningen och detta seminarium, hade kanske bilden varit en annan av möjligheten att gå vidare med ett antal av förslagen. Jag hoppas att det ändå ska vara möjligt.

Fullfölj miljöbalksreformen! Det har jag skrivit lite slarvigt. Med det menar jag egentligen det som flera har tagit upp, nämligen att justera bestämmelserna i miljöbalken på ett antal punkter så att vi har samma typ av prövnings- och tillsynsprocedurer för vattenverksamheter som för miljöfarlig verksamhet. Jag tror att hela miljöbalksreformen som sådan hade det som syfte, mycket genom att man slog samman de här regelverken. Det finns nog starka skäl att göra detta, för att vi ska kunna få en bättre samsyn om miljöbalken som samlad lag.

Det finns naturligtvis en möjlighet att gå vidare med de här diskussionerna kring att hitta incitament i elcertifikatssystemet som främjar biologisk mångfald. Nu krävs det en annan process för det i och med att Sverige har ingått traktat med Norge för att hantera dessa frågor, men det är ingen tvekan om att det finns en problematik inbyggd i systemet så som det ser ut just nu.

Till sist några möjligheter till samordning. Till att börja med ligger det delvis inom ramen för vår nya myndighets uppdrag att svara för en del samordningsroller. Bland annat har vi fått i uppgift att svara för en nationell samordning av vattenförvaltningen, och i det ligger bland annat frågor om internationell rapportering, verksamhetsstöd, vägledning och mycket annat, men också en möjlighet att göra någon typ av nationell samverkansplan för åtgärdsarbetet under vattenförvaltningen. Vi behöver också en operativ samordning av myndigheternas arbete med tillsyn, prövning och omprövning. Där har vi haft diskussioner med Kammarkollegiet, Naturvårdsverket och länsstyrelserna om att etablera de rutinerna lite tidigare. Det är nämligen så att i prövningsfrågorna, att gå in som part, är det flera myndigheter som har samma befogenheter i miljöbalken, och det är mer historik som har präglat hur ansvarsfördelningen ser ut i dagsläget.

Vi har det samlade anslaget för åtgärder för havs- och vattenmiljö. Det är det gamla havsmiljöanslaget som har vidgats till att omfatta både kalkning och vattenförvaltning, och även fiskevårdsanslaget har gått hit. Det skapar en helt annan möjlighet att bidra i åtgärdsarbetet på ett samlat sätt.

Slutligen är det de två aviserade uppdragen, det ena från regeringens skrivelse nyligen om ett forum för dialog om vattenkraft och miljö specifikt och det andra ett föreslaget uppdrag från Miljömålsberedningen att ta fram ett underlag till en nationell strategi för Miljömålsberedningens fortsatta arbete.

Moderatorn: Vi tackar alla som har talat hittills för utmärkta inspel.

Nu går vi över till den andra delen, nämligen själva utfrågningen. Våra folkvalda sitter beredda att ställa frågor.

Jan-Olof Larsson (S): Tack för alla bra föredragningar!

Jag har två frågor, och en fråga till Thomas Korsfeldt. Du var egentligen den ende som förespråkade någon form av frivilligt åtagande. Alla andra har lyft fram ändringar av lagen i olika delar. Vi har i dag ett frivilligt åtagande för kraftbolagen att sköta det här på ett bra sätt, och då är min fråga: Vad är det som gör att du tror på ett frivilligt åtagande framåt, att det ska lyckas bättre än det har gjort de gångna decennierna på det här området? Vart riktar du alexanderhugget? Var hugger du för att det ska gå vägen?

Åke Bengtsson nämnde någonting om att man inte kan ställa krav som förhindrar verksamheten eller för att uppfylla direktivet. Min fråga är: Var går gränsen för det? Hur mycket krav kan man ställa? När räknas det som egna verksamheter? Är det när man får klappa igen?

Thomas Korsfeldt, Energimyndigheten: Om jag hörde rätt var din fråga vad det är som gör att jag tror på ett frivilligt åtagande. Mitt förslag bygger på ömsesidighet, att branschen går in med ett förslag om säkerställd finansiering mot att det politiska systemet tillgodoser andra krav som gäller förändringar i beslutsstruktur. Det som är frivilligt i det här åtagandet är avgiften och avgiftens storlek. Den är inte frivillig sedan man väl har gått in i systemet. Min tanke är just att man själv från branschens sida tar ett initiativ som hjälper till att lösa upp de olika målkonflikterna.

Åke Bengtsson, Vattenmyndigheten för Bottenhavets vattendistrikt: I miljöbalken i den tidigare vattenlagen sägs att man inte får bedriva vattenverksamhet med mindre än att den är lönsam. Från vårt perspektiv ska vi skilja på vattenkraft som är samhällsviktig, och det är där vi definierar vad som kallas kraftigt modifierade vatten och ställer ett lägre miljökrav. Men för produktion som inte anses vara samhällsnyttig ska vi ställa kravet att man ska uppfylla god ekologisk status, det vill säga att det ska vara näst intill orört. Är det så att verksamheten inte försämrar miljön får den vara kvar. Men saknar den samhällsnytta får den inte heller försämrat vattenstatusen. Nu har vi inget sådant praktikfall, men jag kan säga så här: Gamla flottledsdammar är ett typiskt sådant exempel. Det bedrivs ingen flottning i dag, och de ska inte vara kvar annat än om det är kulturhistoriska värden. Det finns till exempel lokala intressen som säger att vattennivån i en sjö behöver vara kvar därför att samhället har utformats efter den.

Rune Wikström (M): Thomas Korsfeldt sade att det tar 25–30 år att förändra något inom vattenkraften. Det verkar stämma ganska bra, för det är ungefär 30 år sedan jag första gången stod i en talarstol och påpekade vattenkraftens negativa inverkan på vandringsfisken. Men i Stornorrforss har man gjort en

jättefin satsning för att laxen ska kunna ta sig upp i den outbyggda Vindelälven, och min fråga till företrädare för kraftbolagen är: Finns det några tankar på att göra liknande satsningar vid andra stora kraftstationer inom den närmaste framtiden?

Kjell Jansson, Svensk Energi: Det finns en mängd olika åtgärder som är redovisade i de rapporter som vi har lämnat till utskottet. Jag kan inte gå in och rangordna dem, för Stornorrfors är en väldigt stor laxtrappa, som sagt. Det finns andra exempel på den här typen av laxtrappor som byggs och har byggts, men det är nog bättre att läsa i rapporten där det finns många sådana exempel. Det är ett bra exempel som du tar upp. Det har verkligen underlättat för den vandrande fisken.

Moderatorn: Vill Lars Rosén också kommentera det?

Lars Rosén, Svensk vattenkraftsförening: Eftersom frågan avsåg storskaligt ska jag väl inte göra det. Men annars är svaret ja.

Nina Lundström (FP): Jag vill också tacka för väldigt intressanta föredrag. Jag har suttit i uppföljningsgruppen och har också suttit i bostadsutskottet 2002–2006. Det man slås av i rapporten, och när vi arbetade med den – det har vidtagits mängder av åtgärder, och myndigheter har fått nya uppdrag etcetera – är en utestående fråga: Hur är kraftbolagens motivation? Några talare har varit inne på det. Generellt sett gäller för näringar att om man orsakar miljön skador ska man åtgärda dem. Om kraftverken inte funnits kan man fundera på hur den biologiska mångfalden hade sett ut. Det är egentligen ingenting som hindrar att kraftbolagen vidtar åtgärder. Man kan också gå den frivilliga vägen. Därför blir jag lite förvånad över att jag även i dag tycker mig sakna just motivationen att göra detta.

Då är min fråga till Svensk Energi och Kjell Jansson: Varför saknar kraftbolagen motivation? Och vad är då vägen för att hitta ömsesidighet? Är det lagstiftning som måste till för att skapa denna motivation?

Kjell Jansson, Svensk Energi: Jag tror att det någonstans i denna byggnad står att land ska med lag byggas. Det är självklart grunden för hela denna verksamhet. Men jag vill poängtera att kraftbolagen gör väldigt många insatser utöver detta, utöver vad som är stipulerat, och det är det som vi redovisar bland annat i dessa rapporter.

Jag kan också kommentera frågan om att man skulle få en helhetsprövning varje gång man gör en delprövning. Det skulle kunna leda till en situation att man skjuter på insatserna, att bygga dammar eller något annat, bara av den anledningen att man är rädd för en helhetsprövning. Det är klart att incitamentsstrukturen är väldigt viktig. Tidsmässigt är det viktigt att dessa insatser

görs så fort som möjligt så att man kan vidta åtgärder, till exempel för dammar och dammhöjd för att undvika översvämningar.

Det görs alltså väldigt mycket utöver lagstiftningen, men lagstiftningen måste vara grunden för detta, precis som all industriell och annan verksamhet i landet. Det är precis sådana lagar som denna byggnad är till för att stifta.

Moderatorn: Då går vi vidare med Per Åsling.

Per Åsling (C): Jag vill först vända mig till Claes Ljungh. EU:s ramvattendirektiv ställer krav på svensk vattenkraftsverksamhet. Investeringar kommer att behöva göras. Vem anser Kammarkollegiet ska stå för den kostnaden?

Min andra fråga vill jag ställa till Kjell Jansson på Svensk Energi. Thomas Korsfeldt har under förmiddagen redogjort för det förslag till bland annat en nationell fond för att finansiera miljöåtgärder som finns med i hans utredning. Jag tror att andra länder, däribland Schweiz, har någonting snarlikt. Min konkreta fråga är: Kommer Svensk Energi att inrätta en sådan fond? Det skulle också vara intressant att höra i lite mer allmänna ordalag vad Kjell Jansson i så fall har för synpunkter när det gäller en sådan åtgärd.

Jag tar mig också friheten att ställa en tredje fråga, till en person som inte har varit uppe i talarstolen tidigare under dagen. Det är en fråga till Anders Ericsson, ordförande för Svensk Energi, tillika vd för Jämtkraft. Jag har i dagens Östersundsposten läst att Jämtkraft inrättar en miljöfond. Vad innebär det? Vad är det för någonting Jämtkrafts styrelse har beslutat att inrätta? Kan man se denna åtgärd som att Jämtkraft nu går före och på den regionala marknaden i Jämtland vidtar den åtgärd som Thomas Korsfeldt föreslår för branschen på ett nationellt plan?

Moderatorn: Vi börjar med Claes Ljungh och frågan vem som ska stå för kostnaden.

Claes Ljungh, Kammarkollegiet: Jag måste be att Per Åsling upprepar sin fråga; jag uppfattade den inte.

Per Åsling (C): Det gäller EU:s ramvattendirektiv. Jag konstaterar att det kommer att ställa krav på svensk vattenkraftsverksamhet. Omfattningen kan diskuteras, men jag tolkar det som att det ändå är någon form av konsensus att investeringar måste vidtas. Min fråga är vem Kammarkollegiet anser ska stå för dessa investeringar?

Claes Ljungh, Kammarkollegiet: Jag ber en kollega svara.

Karolina Ardesjö Lundén, Kammarkollegiet: Så som svensk lagstiftning är utformad i dag är det så att man inom ramen för de prövningar som sker av nya tillstånd kan ställa krav enligt direktivet i förhållande till det som ska

prövas vid tillståndsprövningen. Det är domstolen som avgör huruvida prövningen kommer att äga rum.

I övrigt är det som står till buds att genomföra ramdirektivet med hjälp av tillsyn där det går, eller omprövningar. När det gäller omprövningar framgår av miljöbalken att det är produktionsbortfallet som verksamhetsutövaren måste stå för 5 procent av. I övrigt är det ersättningsskyldighet för staten. Själva skyddsåtgärderna ska verksamhetsutövaren stå för.

Moderatorn: Då var frågan till Kjell Jansson: Vad tycker du om de fonder vi har hört om i dag, och kommer ni att inrätta något sådant?

Kjell Jansson, Svensk Energi: Det vet vi inte riktigt ännu. Som Thomas helt följdriktigt sade är detta nämligen som om han vore en statlig utredare. Vi hade gärna sett en statlig utredning, men staten startade aldrig en sådan utan vi startade en själv. Han är alltså av samma dignitet som en statlig utredare. Nu är frågorna på remiss. Frågan är under behandling, och om detta är bra eller dåligt får man alltså utreda och titta på lite mer i detalj.

Det är dock klart att det som också ligger i den här frågan och i det förslag som Thomas har väckt är att det måste vara både och. Det är att ge och ta från alla parter. I hans förslag med denna fond ligger alltså en förändring i själva tillståndsproceduren och en rätt stor förändring i miljöbalken. Jag tror att Thomas har skrivit att den inte är *så* stor, men det är ändå en förändring i miljöbalken. Är detta ett förslag man kan bygga vidare på måste man också för att det ska vara ett vinna-vinna-koncept få en utsträckt hand från lagstiftaren att dessa förändringar i miljöbalken görs. Det är det Thomas förslag bygger på. Men det kanske finns andra förslag som kommer upp i remissomgången och i hanteringen av de olika förslagen.

Ett annat förslag är att återföra den kommunala beskattningsrätten till de kommuner som har vattenkraftsproduktion. Det har gett väldigt goda effekter i Norge till exempel, där man har en helt annan känsla för vattenkraften i den egna kommunen. Man välkomnar den oftast och vill gärna ha vattenkraft i sin kommun; man ser inte alls samma motstående intressen som vi har i Sverige. Det är också ett alternativ eller möjlighet som finns i denna utredning.

Riktigt vad man till syvende och sist kommer fram till är alltså inte klart, men det är precis som Thomas har sagt: Det måste vara ett givande och tagande där bägge parter känner sig som vinnare. Det är nämligen väldigt stora värden som står på spel, och det finns väldigt mycket att vinna på att vi gör detta tillsammans.

Moderatorn: Anders Ericsson på Jämtkraft, har vi dig här? Uppfattade du frågan?

Anders Ericsson, Jämtkraft: Ja. Jämtkraft är i sammanhanget ett litet energibolag – vi står för ungefär 1 procent av Sveriges energiförsörjning. Vi har under många år jobbat med ett mycket ambitiöst miljöarbete, och Östersunds-posten har tagit in en rättelse om detta.

Vi har under de senaste åren jobbat väldigt mycket med effektivisering och utveckling av den förnybara energiproduktionen, men för att ta ett ytterligare steg i detta har vi inrättat en miljöfond. Den är tänkt att omfatta samtliga våra verksamheter, och vi kommer huvudsakligen att finansiera den med medel från de mervärden våra kunder betalar för – exempelvis bra miljöval. För att vi ska få en start på detta skjuter vi dock in ett startkapital. Vi tänker ta hjälp av externa experter för att få mest valuta för pengarna vad gäller exempelvis biologisk mångfald.

Jag tycker inte att vi i övrigt ska dra alltför stora paralleller till Korsfeldts förslag, men vi måste se att detta är någonting som är knutet till och kring våra verksamheter.

Moderatorn: Är det ett sätt att gå före? Är det någonting som kan användas på annat håll?

Anders Ericsson, Jämtkraft: Det får framtiden utvisa, men vi har som sagt under många år haft en lång tradition av att bedriva ett aktivt miljöarbete. Vi ser att vi tar ett steg till, och sedan må andra bedöma det utifrån sina egna utgångspunkter.

Moderatorn: Då var det Åsa Romson från Miljöpartiet.

Åsa Romson (MP): Jag får liksom mina kolleger tacka för bra och goda föredragningar, även om ni ger bilden av det problem vi i uppföljningsgruppen tidigt såg, nämligen att det finns en stark brist på samordnad struktur. Det finns problem med biologisk mångfald, inte minst, och det finns också en brist i att man inte har tagit hand om dessa problem på det politiska planet. Det är många saker som det har lämnats förslag om som inte har gått vidare.

Jag har en fråga till Svensk Energi. Ni hanterar flera olika energislag. De flesta andra energislag i Sverige går ju under den bedömning i miljöbalken som är den naturliga, det vill säga miljöfarlig verksamhet. Där står man självklart inför prövningen att producera den energi man gör med minsta möjliga miljöpåverkan. Man är också skyldig att redovisa det, införa de generella standarder som finns samt hålla sig till miljöbästa teknik. Med tanke på detta undrar jag lite hur ni ser på att vattenkraften inte har dessa regler i dag. Vad är egentligen de stora problemen med att likställa vattenkraftproduktionen i detta hänseende? Det borde i dag snarare vara ett problem inom ert kollektiv av kraftvännar att vattenkraften står utanför detta system.

Jag har också en fråga till Kammarkollegiet. All vattenkraft i Sverige skulle behöva moderna tillstånd. När skulle detta vara möjligt att få med tanke på att det är en sådan stor omfattning? Vad är det som behövs från lagstiftare och styrning för att man skulle få det?

Den sista frågan går till Sportfiskarna, som har jobbat mycket med fallen kring biologisk mångfald. Vem i beslutsstrukturen är det som borde ta ett större helhetsansvar för biologisk mångfald i rinnande vatten? Det är lite

grann en fråga som kommer bort här trots att det var det som var huvudfrågan. Vi är återigen inne på vattenkraft och kraftproduktionen, men biologisk mångfald är en väldigt stark faktor här. Vem i beslutsstrukturen bör ta ett större ansvar?

Moderatorn: Då börjar vi med Kjell Jansson igen. Hur ser du på detta med att producera med minsta möjliga miljöpåverkan, och behöver ni ha lite mer krav på er?

Kjell Jansson, Svensk Energi: Det är ju så att den gamla miljölagstiftningen också har väldigt mycket miljöprövningar. Det är inte så att man hade en miljölagstiftning som inte innehöll någon form av miljökrav, utan det är saker och ting som har funnits hela tiden. Möjligtvis fanns det inte alldeles i början.

Som jag sade i mitt föredrag: Ska man revidera miljöbalken – det blir en revidering av miljöbalken som skulle föranledas – måste man ta in också de globala miljöfrågorna. När man tar in de globala miljöfrågorna i miljöbalken tror jag att det kommer att bli mer vattenkraft som byggs, eftersom hänsynsreglerna kommer att tas inte bara till lokala och regionala utan också till globala miljöfrågor.

Jag tror alltså inte att det skulle vara något problem att föra in det i sak, under förutsättning att man då får en allsidig bedömning av frågan så att man inte bara ser på det lokala utan även det globala, som är det största hotet mot just biologisk mångfald. I pratet om det enskilda, lilla, får vi inte glömma bort att det faktiskt är den globala uppvärmningen som är det stora hotet mot biologisk mångfald.

Moderatorn: Claes Ljungh, när blir det möjligt med de nya tillstånden?

Claes Ljungh, Kammarkollegiet: Jag måste säga att det är en alldeles omöjlig fråga att svara på, men jag kan ändå säga att hela processen med omprövningar är så pass stor. Vi famlar lite grann i blindo, för vi har inget underlag. Vi har det inte i form av årliga rapporter, och vi får inte underlaget från verksamhetsutövaren innan vi går in i en sådan här process. Det är alltså en tung process, och det är ett gigantiskt uppdrag.

Även om jag inte tänkte göra detta till en resursfråga kan man heller inte helt bortse från att det om vi skulle arbeta raskigt snabbt krävs förstärkta resurser. Det jag framför allt tänker på är dock kostnaden för produktionsbortfallet – lite grann det Per Åsling var inne på. Om vi gör en total genomgång av all verksamhet kommer vi naturligtvis att hamna i den situationen att vi blir skyldiga att ersätta för det produktionsbortfall som finns, och det kan jag inte uppskatta i dagsläget.

Moderatorn: Åsa Romson frågade också om det var någonting som kunde behövas från lagstiftaren, alltså vad lagstiftaren kan göra här. Vill du kommentera detta?

Claes Ljungh, Kammarkollegiet: Det kan jag visst kommentera. Det är lite grann det vi pekade på: Man kan se till att vi har årliga miljörapporter. De behöver förresten inte vara årliga – det är också viktigt, som påtalas, att det ska vara möjligt för myndigheterna att följa upp detta. Vi är inte betjänta av rapporter vi inte kan hantera, men rapporter med vissa tidsintervall är ändå bättre än ingenting.

Det handlar kanske framför allt om att man får en ordning där man just vid omprövningarna har en skyldighet från verksamhetsutövaren att tillhandahålla detta, så att vi inte från myndighetssidan måste börja i den änden. Då har vi också ett bättre underlag för att göra prioriteringar.

Moderatorn: Då är frågan till Stefan Nyström vem som borde ta ansvar för den biologiska mångfalden.

Stefan Nyström, Sportfiskarna: Jag tycker att det är en väldigt klokt ställd fråga. Här behövs samarbete mellan många olika. Statsapparaten är ju uppbyggd för att vara duktig på stuprörstänk – man tar ansvar inom sitt respektive område. Detta är dock en fråga som går mellan och över många olika ansvarsområden, både när det gäller utskotten och när det gäller departementen.

De myndigheter jag själv nämnde behöver till exempel förstärkas på anslagssidan om de ska klara av det här. De sorterar under tre olika departement – Kammarkollegiet under ett departement, länsstyrelserna under ett annat och HaV under ett tredje departement. På departementssidan är ju skyttegravarna normalt så djupa att piporna knappt sticker upp, men här behöver man ökad samverkan.

Jag skulle uppfatta att det trots allt är så att utskotten som är representerade här i dag skulle ge regeringen i läxa att komma tillbaka med en samordning mellan departementen för att ta ett samlat grepp över denna fråga. Det är vad jag tror behövs.

Moderatorn: Det var konkret och bra. Då tar vi Irene Oskarsson från Kristdemokraterna.

Irene Oskarsson (KD): Tack för en dag som så här långt har blivit precis så bra som vi i utvärderingsgruppen hoppades på! Det gäller, tror jag, inte minst där Stefan slutar: att det här faktiskt är för att vi här i huset ska kunna få en gemensam bild i ett bredare perspektiv.

Inledningsvis berördes att effektivisering inte är fel i sammanhanget. Det har försvunnit bort, men det handlar om effektivisering och därmed teknikutveckling. Min fråga är: Gammal god teknik som är 50–100 år gammal, är den en black om foten i sammanhanget och inte bara en tillgång? Frågan riktar sig framför allt till Kjell och även till vår representant för det småskaliga. Kan man se att man med teknikutveckling och satsningar skulle kunna hämta hem

de 5 procenten, och kanske ytterligare mer, på den delen för att vi ska kunna se en utveckling framåt?

Du har ju också en annan roll, Stefan Nyström – du sitter för hela Svenskt Friluftsliv när du tar på dig den kavajen. Hur ser ni i det större perspektivet på ansvaret för miljöer? Där finns det nämligen andra parametrar – någon har berört det också – som kulturhistoria och gamla fina anläggningar som har andra värden och som också näringen använder sig av för att kommersiellt ha ett bra turistliv och därmed vandringsleder och allt detta. Kan du ta på dig den andra rocken lite och se hur du skulle kommentera detta?

Moderatorn: Då börjar vi med Kjell Jansson igen. Hur långt kan vi komma med energieffektivisering?

Kjell Jansson, Svensk Energi: De var förvånansvärt duktiga för 50 år sedan. De hade inga datorer, utan dessa farbröder – det var mest farbröder på den tiden – hade räknesticka i bröstfickan. De var förvånansvärt duktiga, måste jag säga.

När det gäller Älvkarleby kraftverk – jag bodde i Älvkarleby i många år – byggde man om väldigt mycket. Jag tror det var för 700 miljoner, och jag tror att man uppnådde en effektivisering på 2 procent. Merparten av den effektivisering som är möjlig att nå innebär dock att man måste gå in i själva älvfåran, alltså nedströms, för att öka fallhöjden eller för att genomströmningen av vattnet ska gå fortare. Det kan handla om att ta bort stenar eller att det har grusats upp i nedloppet eller i inloppet. Då går man in i själva vattenföringen.

Det är alltså väldigt svårt att se att man bara genom tekniksprång skulle kunna kompensera för de 5 procenten. Det är svårt att se det, för de var förvånansvärt duktiga. Dessa skovelhjul och allt vad det nu är för någonting som finns i en turbin är bra grejer. Och de är nästan överstora också, så de är väldigt hållbara.

När det gäller energieffektivisering är det något vi är väldigt mycket för i den här branschen, så att det inte finns något missförstånd på den punkten. Vi är alldeles övertygade om att energieffektivisering leder till mer elkonsumention. Vi vill spara väldigt mycket olja och fossila bränslen i form av diesel och bensin, och då får vi inte hämma möjligheten att introducera elbilar. Det kommer alltså att behövas mer el inom ramen för energieffektiviseringen. Det är viktigt, och det är någonting vi slåss för varje dag. Energieffektivisering – ja. Det leder till mer el.

Moderatorn: Lars Rosén, vill du kommentera från det småskaliga perspektivet? Är det något som skiljer sig från Kjell Janssons bild?

Lars Rosén, Svensk vattenkraftsförening: Sverige var länge världsledande när det gäller den här tekniken. Det är vi inte riktigt längre, och det visar väl lite grann historien. Det ansluter dock bara till det Kjell sade.

På styr-, reglerings- och övervakningssidan har alltså elektronik – modern kommunikationsteknik, internet och sådant – gjort att utvecklingen har bring-

at ned kostnaderna. Den typen av utveckling är nu, får jag säga, nåbar och realistisk också för den småskaliga verksamheten. Det var den inte för ett tag sedan. Där finns alltså potential. Där skiljer det sig inte i princip, men i nyans. Vårt problem inom den småskaliga sfären – vi ser nämligen svårigheter att nå dessa 5 procent enbart den vägen – ligger i att få lönsamhet på det, så att man klarar det tredje benet under bondgården eller var det nu är man har sin lilla kraftstation.

Till allra sist skulle jag vilja understryka – återigen, det har sagts av flera – att vi kan spara, effektivisera och hushålla med resurserna för vår energianvändning, och det ska vi naturligtvis göra. Vi ska dämpa och ta ned ett antal energibärare betydligt. Men hur vi än vrider och vänder på det går det inte att påstå att elbehovet kommer att minska. Det kommer tvärtom obönhörligen att öka. Vi håller uteslutande på med elgenerering inom småskalig vattenkraft. Det är det jag vill understryka.

Moderatorn: Stefan, du får sätta på dig din andra kavaj.

Stefan Nyström, Sportfiskarna: Jag får ta ned skylten där det står Sveriges Sportfiske- och Fiskevårdsförbund. Nu är jag alltså ordförande för Svenskt Friluftsliv, som är en paraplyorganisation för 23 medlemsorganisationer där jägarna, Sportfiskarna, Kennelklubben, orienterarna, Korpen, Båtunionen, Kryssarklubben med flera är med. Vi har 2 miljoner medlemskap.

I en värld där 400 miljoner européer bor väldigt tätt och längtar ut – längtar till Sverige – är alltså den orörda naturen och våra kulturupplevelser något av det absolut viktigaste vi har att slå vakt om. Tillväxtverket kom nyligen med en analys av turismen i Sverige 2010, som visade att turismen omsatte 320 miljarder. Det är Sveriges absoluta basindustri nummer ett. Den anställer fler människor i dag, ofta ute i glesbygd, än vad hela A-listan på Stockholmsbörsen gör tillsammans. Det tål att fundera lite på.

Återigen, de viktigaste skälen till att man vill komma till oss är natur, kultur och förvisso också idrott. Det är samtidigt så att vi får ha en balans mellan natur- och kulturvärdena. Jag tror, återigen, att det både går att producera elkraft, behålla den biologiska mångfalden och slå vakt om den viktiga naturen samtidigt som vi håller en del av kulturinstallationerna. Många gånger är det den småskaliga vattenkraften som är kulturbärarna i landskapet, i detta avseende i södra och mellersta Sverige. Jag tycker att de förslag vi lade fram gör att man både kan bevara naturvärdena och kulturvärdena och producera el.

Avslutningsvis kan jag inte låta bli att säga att el nog faktiskt är den kanske absolut viktigaste produkten vi har i samhället. Samtidigt får man inte glömma bort – ingen har nämnt det – att den senaste korttidsprognosen från Gustavs verk visar att vi 2013 har ett överskott på 11 terawattimmar. Det ska vi vara väldigt glada över. Det är ändå 11 terawattimmar. 2030 har de visat att vi med dagens fattade beslut och dagens befintliga styrmedel har ett överskott

på 23 terawattimmar. Det kan jämföras med hela elproduktionen i dag, som är på ungefär 145 terawattimmar.

Vi går alltså inte direkt mot några underskottsår. Elforsk, branschens eget organ, har i en rapport 2009 – den finns i min presentation, men jag valde bort den bilden eftersom det var lite kort om tid – sagt att den största utmaningen inte är ökad produktion av el utan hur man ska hantera efterfrågan på den och få en avsättning för den.

Moderatorn: Det väcker en ny fråga här mot slutet, och det är bra. Nu ska vi ta den sista frågeställaren på den ordinarie listan, och det är Jens Holm från Vänsterpartiet.

Jens Holm (V): Tack så mycket för väldigt intressanta presentationer! Jag har två frågor. Den ena gäller, tror jag, Eva Smith på Naturvårdsverket eller någon annan av företrädarna från myndigheterna. Vi har pratat om hur EU:s ramdirektiv för vatten krockar med andra saker som vi vill uppnå, exempelvis att producera mer förnybar energi. Jag undrar helt enkelt: Har ni sett att den här konflikten finns i andra europeiska länder? Har man tagit tag i den konflikten, och hur har man i så fall gjort?

Min andra fråga går till Thomas Korsfeldt. Kan du ge någon uppskattning – du kanske sade det, men då missade jag det – av hur stor fonden i så fall skulle behöva vara? Finns det inte en risk med en frivillig finansiering? Kommer vi att få alla de resurser vi behöver? Du sade att finansieringen skulle vara obligatorisk, men summan skulle som jag förstod det vara frivillig.

Moderatorn: Då börjar vi med fråga ett till Eva Smith.

Eva Smith, Naturvårdsverket: Frågan var om det finns samma problem i de andra europeiska länderna kopplade till ramdirektivet om vatten. Jag vet inte om någon annan möjligen kan komplettera, men vår bild är att man lever med samma frågeställning i de andra länderna, det vill säga att man måste göra goda avvägningar. Man tar också i många sammanhang ett ansvar för att göra dessa avvägningar. Vi är inte ensamma om problemen.

Moderatorn: Kan vi då också från Thomas Korsfeldt få en kort kommentar om hur stor den här fonden skulle behöva vara?

Thomas Korsfeldt, Energimyndigheten: Det finns beräkningar som tyder på att investeringarna för att göra dessa åtgärder borde vara i storleksordningen 7 miljarder. Tar man ut 1 öre på producerad vattenkraft ett normalår är det 650 miljoner per år, vilket motsvarar 1 öre per kilowattimme. Dock ska man komma ihåg att branschen redan i dag gör investeringar, så merkostnaden kanske inte behöver vara 1 öre per kilowattimme heller.

Moderatorn: Vi hinner med en fråga till innan det är dags för avrundning, och det är Johan Hultberg från Moderaterna.

Johan Hultberg (M): Min fråga är till Gustav Ebenå på Energimyndigheten. Jag förstod på dig att du inte var så jättepigg på att tillföra nya krav i elcertifikatssystemet, men vore det verkligen helt orimligt att de producenter som faktiskt får stöd genom systemet lever upp till tuffare krav än vad lagen stipulerar? Skulle det dessutom inte vara möjligt att lägga miljöprövningen på en annan myndighet som Energimyndigheten samarbetar med?

Gustav Ebenå, Energimyndigheten: Allt är givetvis möjligt, sedan är frågan om det är bra. Vad vi menar från Energimyndighetens sida är helt enkelt att det visserligen är rimligt med högre miljökrav men att de ska ställas inom ramen för miljölagstiftningen. Jag har alltså inga som helst problem när vi pratar om Stefans punkt 2, för att försöka åskådliggöra det. Det är inte kraven utan deras placering i juridiken som vi har synpunkter på. Det har helt enkelt att göra med att vi vill bibehålla stuprörstänkandet, höll jag på att säga, men det handlar om att vi ska få ägna oss åt det vi är bra på. Vi ska få jobba med energifrågor, och miljöansvariga myndigheter ska få jobba med de frågorna.

Jag tror att man kan få med den kravbilderna utan att vi behöver krångla till det så mycket som det skulle innebära att lägga det via elcertifikatssystemet. Att vi däremot från vår sida skulle tillse att det finns ett aktuellt miljötillstånd som på ett par års sikt skulle innebära att dessa miljökrav är uppfyllda är i högsta grad rimligt.

Moderatorn: Jag tror att vi hinner med en kort fråga till. Det blir Lars Tysklind från Folkpartiet.

Lars Tysklind (FP): Vi har fått många svar, och jag har en snabb fråga till Björn Risinger på Havs- och vattenmyndigheten. Det uppdrag ni har fått kring detta med dialog med branschen och övriga, vad har du för förhoppningar kring det? Tror du att det finns lösningar utan att lagstiftningen ändras?

Björn Risinger, Havs- och vattenmyndigheten: Jag ska väl säga som så att dialoguppdraget har aviserats rätt så nyligen, och vi kommer nog att behöva ha en dialog med Regeringskansliet om hur det utformas. Det kanske ska vara så att vi kan få detta uppdrag i samråd med Energimyndigheten, till exempel, för att sedan bjuda in övriga aktörer.

Jag skulle nog inte säga att ett sådant forum löser alla andra frågor, utan jag tror att det är viktigt att utskotten funderar på alla de övriga förslag som har lämnats under dagen. Men inom ramen för en sådan dialog kan vi säkert lösa ut en del frågeställningar, naturligtvis. Jag är beredd att lyssna på alla aktörer som ska vara med i det sammanhanget.

Jag vill också ställa det i relation till det föreslagna uppdraget till den nya vattenmyndigheten, alltså det som är föreslaget av Miljömålsberedningen, nämligen att vi skulle ta fram ett underlag till det fortsatta strategiarbetet inom ramen för vattenpolitiken. Miljömålsberedningen har föreslagit att vi ska ta fram detta till december nästa år. Jag ser en hel del kopplingar mellan de här två uppdragen, och jag skulle gärna se att det fanns ett sammanhang i helheten där.

Moderatorn: Utfrågningen går mot sitt slut, och jag vill välkomna Bengt-Anders Johansson till talarstolen för en kort summering. Jag vill också passa på att tacka för mig. Irene sade inledningsvis att syftet med den här utfrågningen var att öka kunskapen. Från Gustav Ebenå fick vi höra att inget är så komplicerat att vi inte kan prata om det, och det tycker jag att vi verkligen har gjort i dag. Tack så mycket!

Bengt-Anders Johansson, vice ordförande miljö- och jordbruksutskottet: Jag brukar säga så här: Vatten kommer att bli minst lika betydelsefullt som oljan har varit under ett antal decennier. Jag är övertygad om att jag kommer att få rätt på den punkten.

Det har visats på en stor komplexitet i de frågor vi har haft för handen här i dag. Irene Oskarsson pekade på det inledningsvis, och de resurspersoner som har varit uppe i talarstolen har förstärkt den bilden. Vi har fyra myndigheter och fyra oberoende organisationer här, plus ett antal andra som arbetar med denna typ av frågor.

Jag vet, och vi vet, att det har varit väldigt korta anföranden här i dag. Å andra sidan: Har man kort om tid ägnar man sig åt väsentligheterna, och det tycker jag att ni har gjort allihop. Detta ska ni inte heller se som något slut. Jag ser det nämligen som en början på fortsättningen med att ta itu med dessa frågor.

En liten kort resumé av våra resurspersoner: Thomas Korsfeldt från Energimyndigheten säger att vi måste sträcka oss över mandatperioden för att kunna hantera detta och att det är viktigt att satsa på harmoni i stället för konflikt.

Kjell Jansson från Svensk Energi pekar på den globala uppvärmningen, att denna är ett större hot mot den biologiska mångfalden och att vattenkraften möjliggör för oss att ta hand om vind-, sol- och vågkraft.

Lars Rosén från Svensk vattenkraftsförening visar att det finns andra hot mot den biologiska mångfalden, exempelvis jord- och skogsbruk. Ni kan fundera på effekterna av om vi lade ned det. Han säger också att det finns lokal accept men att det är svårt med centrala stöd.

Christer Borg från Älvräddarna menar att vi för närvarande bryter mot de EU-direktiv som finns och att vi kan genomföra förändringar utan kilowattförluster.

Stefan Nyström från Sportfiskarna påpekar vikten av omlöp förbi kraftstationerna och att det är viktigt att ställa motkrav när det gäller elcertifikaten.

Eva Smith från Naturvårdsverket visar på svårigheten att bedriva tillsyn och efterlyser enklare regelverk och en helhetssyn.

Claes Ljung från Kammarkollegiet påpekar att elcertifikaten är ett problem och att det vore bra om det fanns generella föreskrifter.

Gustav Ebenå från Energimyndigheten talade om den storskaliga vattenkraftens svårigheter att ändra sin verksamhet och att det är viktigt att omlöpen regleras i lagstiftning.

Åke Bengtsson från Vattenmyndigheten menar att vattendirektiven är styrande för den verksamhet man bedriver och att målkonflikterna inte är så stora.

Avslutningsvis påtalade Björn Risinger från Havs- och vattenmyndigheten det stora behovet av att återskapa den biologiska mångfalden och att det handlar om vattendirektivet och direktivet för förnybar energi samtidigt och att se möjligheter i detta.

I och med detta hamnar det i politikens knä. Politikens uppgift är ofta att göra avvägningar när det finns motstående intressen. Därför har vi tagit hit de närmast berörda utskotten, nämligen civilutskottet, näringsutskottet och miljö- och jordbruksutskottet. Och jag vågar påstå för alla tre utskottens räkning: Vi kommer att anta utmaningen, tro mig!

Jag vill tacka dagens resurspersoner. Vi har en fantastisk kompetensuppsamling. Här finns myndigheter som är från 1 år till nästan 500 år gamla. Kan vi inte lösa en uppgift då, så är det inte enkelt.

Jag tackar intresserade åhörare i salen och dem som har följt oss via tv. Jag tackar också utvärderingsgruppen för ett utomordentligt väl genomfört arbete som är till gagn för oss i utskottet och i riksdagen totalt. Jag tackar också miljö- och jordbruksutskottets kansli som har riggat hela föreställningen.

Om inte Eva Krutmeijer hållit ihop det hela med sin disciplin hade detta förmodligen inte kunnat genomföras så effektivt och professionellt som det har gjorts. Låt oss därför ge henne en applåd som avslutning på dagen.

Tack ska ni ha!

2009/10:RFR1	MILJÖ- OCH JORDBRUKSUTSKOTTET Uppföljning av statens insatser för småskalig livsmedelsproduktion
2009/10:RFR2	MILJÖ- OCH JORDBRUKSUTSKOTTET Svenska fiskbestånd med framtidsfokus
2009/10:RFR3	SOCIALUTSKOTTET Forskning som berör socialtjänstlagen och kompletterande regelverk
2009/10:RFR4	SOCIALUTSKOTTET Socialutskottets och Statens medicinsk-etiska råds öppna seminarium om en ny fosterdiagnostisk metod den 22 oktober 2009
2009/10:RFR5	SOCIALUTSKOTTET Socialutskottets öppna seminarium om äldrefrågor den 26 november 2009
2009/10:RFR6	FÖRSVARSKOTTET Försvarskottets offentliga utfrågning om Afghanistan
2009/10:RFR7	TRAFIKUTSKOTTET Pumplagen – uppföljning av lagen om skyldighet att tillhandahålla förnybara drivmedel
2009/10:RFR8	KULTURUTSKOTTET Kulturutskottets offentliga utfrågning om funktionshindrade och scenrummet
2009/10:RFR9	SOCIALUTSKOTTET Socialutskottets öppna seminarium om socialtjänstlagen med fokus på dess utformning och tillämpning inom socialtjänsten den 28 januari 2010
2009/10:RFR10	TRAFIKUTSKOTTET Trafikutskottets offentliga utfrågning om den senaste tidens stora tågförseningar den 18 februari 2010
2009/10:RFR11	KULTURUTSKOTTET Kulturutskottets offentliga utfrågning om jämställdhet och maktstrukturer inom kulturens område
2009/10:RFR12	CIVILUTSKOTTET Näringslivets självregleringsorgan – utvecklingen sedan 2003
2009/10:RFR13	TRAFIKUTSKOTTET Samhällsekonomisk kalkylering – referat från trafikutskottets seminarium den 12 november 2009

2010/11:RFR1	MILJÖ- OCH JORDBRUKSUTSKOTTET Uppföljning av ekologisk produktion och offentlig konsumtion
2010/11 RFR2	MILJÖ- OCH JORDBRUKSUTSKOTTET Uppföljning av statens satsning på hållbara städer
2010/11 RFR3	CIVILUTSKOTTET, TRAFIKUTSKOTTET, MILJÖ- OCH JORDBRUKSUTSKOTTET Hållbara städer – med fokus på transporter, boende och grönområden
2010/11:RFR4	TRAFIKUTSKOTTET Offentlig utfrågning om vinterberedskapen inom järnvägstrafiken
2010/11:RFR5	FINANSUTSKOTTET Utvärdering av riksbankens penningpolitik och arbete med finansiell stabilitet 2005–2010
	Engelska Evaluation of the Riksbank's monetary policy and work with financial stability 2005–10
2010/11:RFR6	KULTURUTSKOTTET Kulturutskottets offentliga utfrågning om barns och ungas rätt till kultur

-
2011/12:RFR1	MILJÖ- OCH JORDBRUKSUTSKOTTET
Biologisk mångfald i rinnande vatten och vattenkraft –
En uppföljning
2011/12:RFR2	UTBILDNINGSUTSKOTTET
Utbildningsutskottets offentliga utfrågning om forsk-
nings- och innovationsfrågor